

RAAP BELGIË – RAPPORT 890

EINDVERSLAG

Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing

te Torhout

DEEL V – Resultaten

Werkputten 9 en 11

[EINDVERSLAG]

opgraving- 2021H35

[COLOFON]

[TITEL] Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing te Torhout
Eindverslag – Deel V- Resultaten (WP9 en 11)
Opgraving – 2021H350

[VERSIE] 30/09/2025

[AUTEUR(S)] N. Vanholme

[KAARTVERVAARDIGING] S. Barbaix

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2025

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Figuur 1. Registratie van de sporen ter hoogte van het kruispunt Markt-Zuidstraat in functie van de aanleg van rioleringen.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	3
1 Algemene gegevens.....	5
1.1 Locatie	5
1.2 Geregistreerde vlakken met oppervlakte en diepte	5
1.3 Te vermelden.....	8
1.4 Nieuwe vraagstellingen	8
1.5 Opdeling van de beschrijving	8
2 De natuurlijke bodem	9
3 Beschrijving van de sporen in het zuidelijke en centrale deel van WP11.....	11
3.1 Middeleeuwse Paalsporen.....	11
3.1.1 Beschrijving	11
3.1.2 Vondsten.....	14
3.1.3 Interpretatie.....	14
3.1 Middeleeuwse Kuilen.....	14
3.1.1 Beschrijving	14
3.1.2 Interpretatie.....	18
3.1 Gracht S1076	18
3.1.1 Beschrijving	18
3.1.2 Relatie met de greppel S1074	19
3.1.3 Vondsten.....	21
3.1.4 Interpretatie.....	21
3.1 Restanten van een middeleeuws wegtracé S1073	21
3.1.1 Beschrijving	21
3.1.2 Vondsten.....	23
3.1.3 Interpretatie.....	23
4 Beschrijving van de sporen in WP9 en het noordelijke deel van WP11	24
4.1 Algemeen	24
4.1 De Romeinse gracht.....	24
4.1.1 Beschrijving	25
4.1.2 Vondsten.....	26
4.1.3 Staalname.....	29

4.1.4	Interpretatie van de Romeinse gracht	30
4.1	Paalsporen doorheen de Romeinse gracht	30
4.1.1	Beschrijving	30
4.1.2	Interpretatie.....	31
4.1	Romeinse (?) Kuil S1146.....	32
4.2	De Gracht S1117 en het geplaveid niveau S1109.....	32
4.2.1	Beschrijving	32
4.2.2	Vondsten uit S1117	37
4.2.3	Interpretatie.....	37
4.3	kuil 1150/1151.....	37
4.3.1	Beschrijving	37
4.3.2	Vondsten.....	39
4.3.3	Interpretatie.....	39
4.4	Twee parallelle grachten	40
4.4.1	Beschrijving	40
4.4.2	Relatie met fundering S1206.....	40
4.4.3	Vondsten.....	44
4.4.4	Interpretatie.....	44
4.5	Het kerkhof	44
4.5.1	Beschrijving	44
4.5.2	Stratigrafie.....	50
4.5.3	¹⁴ C-Datering	50
4.5.4	Een kookpot als laatste rustplaats.....	51
4.5.5	Vondsten.....	54
4.5.6	Demografie.....	54
4.5.7	Interpretatie.....	55
4.1	Verbrande greppels.....	55
5	Algemene Interpretatie	57
6	Bibliografie	60

1 ALGEMENE GEGEVENS

1.1 LOCATIE

Werkput 11 werd aangelegd langsheen de oostelijke zijde van de Markt, vanaf de Zuidstraat tot aan de Hofstraat. Deze werkput sloot aan op werkput 9, gelegen nabij het kruisput met de Hofstraat. De aangetroffen sporen in WP9 liepen deels ook door in WP11. Daarom worden beide putten samen in dit deel besproken.

Figuur 2. Situering van WP9 en 11 -vlak 2.

1.2 GEREgistREERDE VLAKKEN MET OPPERVLAKTE EN DIEPTE

Werkput 9 werd onderzocht in functie van een uit te graven boomput. Het opgravingsvlak werd zo gepositioneerd dat een toegang tot een gebouw¹ toegankelijk bleef tijdens de uitvoering van de werken. De put werd echter zo groot mogelijk aangelegd. De opgraving werd uitgevoerd tot een diepte van 1,5m -MV (ca. 19,40m TAW). Het maaiveld bevond zich op ca. 21m TAW

De opgraving in werkput 11 vond plaats in functie van rioleringswerken. De rioleringsbuizen zouden er tot 19,6m TAW worden gelegd. Het straatniveau bevond zich vóór de werken in het zuidwesten op 20,1m en het noordoosten op 21m TAW. De werkput werd aangelegd in verschillende delen. Daarbij werd getracht om zo veel mogelijk de sporen die overheen de verschillende delen heen lopen hetzelfde spoornummer toe te kennen. Indien dit niet mogelijk was, werden tijdens de verwerking gelijke sporen met elkaar gerelateerd. In het merendeel van de zones zijn 4 vlakken aangelegd. Dit diepste vlak bevond zich tussen 19,4m (in het zuiden) en 19,8m TAW (in het noorden). In het totaal is er 793m² onderzocht en geregistreerd.

¹ Het gebouw van de voormalige Brouwerij Bekaert.

Er zijn overheen de twee werkputten 10 profielen geregistreerd, genummerd van 901 tot en met 904, en van 1101 tot en met 1106.

In beide putten gebeurde het onderzoek tot aan de natuurlijke bodem. Op die manier zijn in deze zone alle archeologische sporen onderzocht.²

Tabel 1. Data van de opgegraven vlakken in WP11.

	Vlak 1	Vlak 2	Vlak 3	Vlak 4	Vlak 5
Opp. in m²	252	216	164	117	44
Diepte in m TAW	20,6	20,2 - 20,4	19,9 - 20,0	19,4 - 19,8	19,7

Tabel 2. Data van de opgegraven vlakken in WP9.

	Vlak 1	Vlak 2	Vlak 3	Vlak 4	Totaal
Opp. in m²	46	36	46	21	156
Diepte in m TAW	20,1	20,14	19,85	19,4 - 19,6	

Figuur 3. Zicht op de aangelegde werkput 9. Centraal loopt een Romeinse gracht.

² In Deel IV van dit eindrapport wordt dieper ingegaan op de hogere ligging van de natuurlijke bodem in vergelijking met ander zones.

Figuur 4. WP11, zuidelijk deel – vlak 2, met situering van de verschillende profielen (projectie op het GRB).

Figuur 5. WP9 en WP11, noordelijk deel - vlak 2 met situering van de verschillende profielen (projectie op het GRB).

1.3 TE VERMELDEN

Voor deze zone diende er rekening te worden gehouden met een oude riolering, heel wat nutsleidingen en een vermoedelijk nog werkende gasleiding. Bepaalde deelzones werden daarom uit voorzorg niet onderzocht. Voor de locatie van de gasleiding ging het om de deelzone ter hoogte van Markt 25, waar een deel over een afstand van 7m niet onderzocht werd. Er werd eveneens voldoende afstand bewaard tot deze leidingen. Het deel dat kon worden onderzocht zat geprangd tussen de riolering en een elektriciteitskabel.

1.4 NIEUWE VRAAGSTELLINGEN

In navolging van de opmaak van het archeologierapport werden bijkomende vragen gesteld:

- kunnen de grondsporen nabij de Zuidstraat worden gelinkt met de resten die in WP3 zijn aangetroffen?
- Wat is de datering van het kerkhof.
- Welke kennis werd er verkregen over de begravingen op basis van analyse van de aangetroffen skeletten. Is er mogelijk een familiaal verband?
- Zijn er gelijkaardige kleinschalige kerkhoven gekend in Vlaanderen uit dezelfde periode?
- Wat is de datering van de Romeinse gracht

1.5 OPDELING VAN DE BESCHRIJVING

In een eerste hoofdstuk wordt de aard en diepteligging van de natuurlijke bodem aangehaald. Daarna volgt de beschrijving van de archeologische sporen. De resultaten werden verwerkt in twee aparte hoofdstukken waarbij eerst de resultaten van het zuidelijke deel van WP11 wordt aangehaald. Het sporenbestand sluit nauw aan bij de sporen die in de nabijgelegen WP3 zijn aangetroffen. Naar het noorden toe werd het archeologisch pakket steeds dikker. Zwarte pakketten en kuilen tekende zich geleidelijk aan af. Deze liepen verder door in WP9 en zullen daarom samen worden besproken.

2 DE NATUURLIJKE BODEM

De natuurlijke bodem werd in het zuidelijke deel reeds waargenomen op een diepte van 19,6m TAW (P1102). Het ging om afwisselend kleiig zand en zandige klei uit het Tertiair, met deformaties als gevolg van cryoturbatie.³ In het noorden van de besproken werkputten waren vanaf een diepte van ca. 19,8m (P1104) resten van een verbrokkelde B-horizont in de leemzandige afzetting zichtbaar. Daaruit kan worden afgeleid dat in het zuidelijke deel meer bodemmateriaal is afgespoeld/afgegraven. Er zijn immers noch resten van de B-horizont, noch aanwezigheid van de geologisch jongere afzetting (lemig zand) aanwezig. In het noordelijke deel is er veel minder afspoeling gebeurd.

Het straatniveau bevond zich vóór de uitvoering van de werken in het zuidwesten op 20,1m en het noordoosten op 20,6m TAW. Wanneer deze TAW-waarden in relatie worden gebracht met de diepte waarop de moederbodem is aangetroffen, kan worden vastgesteld het archeologisch in werkput 11 het noordoosten dikker was dan in het zuidwesten. De activiteiten in het noorden, nabij de Hofstraat waren veel intensiever waardoor een dikker pakket is ontstaan (zoals de straat en het kerkhof in de middeleeuwen). Daarnaast zal de afspoeling van grond, evenals latere nivellering, ook een bijdrage hebben geleverd tot het beperkte dikte van het archeologisch pakket in het zuiden.

Figuur 6. Profiel 1102. Net onder het maaiveld werden zwarte middeleeuwse pakketten vastgesteld. Deze bevonden zich op de natuurlijke, Tertiaire bodem. De dikte van het archeologisch pakket bedroeg slechts ca. 50 cm.

³ Zie Deel IV – Aardkunde binnen dit eindverslag.

Figuur 7. Profiel 1104. De bodem waarin middeleeuwse kuilen zichtbaar zijn bevat nog enkele resten van een verbrokkelde B-horizont, wat wijst dat het (pre)middeleeuwse niveau niet veel hoger was gelegen. Het archeologisch pakket bedroeg hooguit 30cm.

Figuur 8. Werkput 11 – vlak 3 – centraal deel: in de natuurlijke bodem zijn restanten van een verbrokkelde B-horizont te zien (20,2m TAW).

3 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN IN HET ZUIDELIJKE EN CENTRALE DEEL VAN WP11

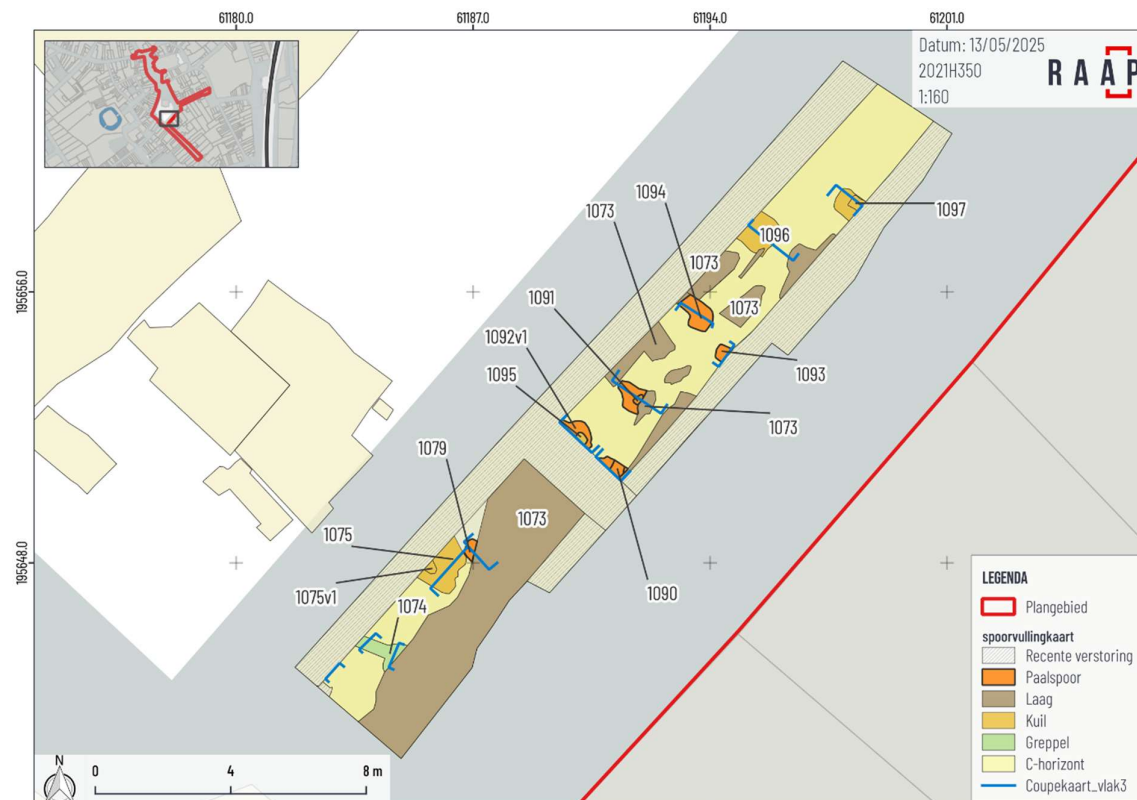
3.1 MIDDELEEUWSE PAALSPOREN

3.1.1 Beschrijving

In het zuidwestelijk deel van WP11 werd een reeks grotere kuilen met gevlekte vulling (zowel donkere grond als natuurlijke bodem) aangetroffen. Het gaat om de kuilen S1075, S1079, S1090 t.e.m. S1094, S1096 en S1097, alle waargenomen in vlak 3. Mogelijk kan ook S1087 in vlak 4 als paalspoor worden geïdentificeerd. Deze laatste was moeilijker herkenbaar aangezien pakketten gelinkt aan de weg overheen dit spoor waren gelegen.

Er kunnen twee parallelle rijen worden herkend (5 kuilen tegenover 3 kuilen). De tussenafstand was slechts 1 tot 1,5m. Door de beperkte breedte van de werkput was het niet mogelijk om op enige manier een bouwplattegrond te herkennen.

Tussen de grotere kuilen lagen ook een reeks kleinere (paal)kultjes. De relatie tussen de grote en kleinere sporen is niet gekend.

Figuur 9. Werkput 11 (vlak 3), met weergave van de paalsporen.

Figuur 10. Coupe op paalspoor S1075 (links) en kuil S1088 (links). In vlak nog beschouwd als één spoor.

Figuur 11. Coupe op paalspoor S1073 (rechts) en gracht S1079 (links). Het kleurverschil werd veroorzaakt door druk en waterwerking.

Figuur 12. Coupe op paalspoor S1097, deels vergraven bij de aanleg van een recente put (rechts op de foto).

Figuur 13. Coupe op paalspoor S1091.

Figuur 14. Coupe op S1096 na het uithalen van heel wat dierlijk bot in het profiel.

Figuur 15. Coupe op paalspoor S1092 en doorsneden door een jongere kuil S1095.

3.1.2 Vondsten

Uit al deze sporen komen slechts 10 stukjes aardewerk. Het gaat om 9 stukken gedraaide, grijze vormen, waaronder een kogelpot. Gedraaide kogelpotten komen voor van de 11de tot het begin het einde van de 13de eeuw.

Opmerkelijk is een volledig skelet van een varken uit paalspoor S1096. Het gaat om een jong dier.

3.1.3 Interpretatie

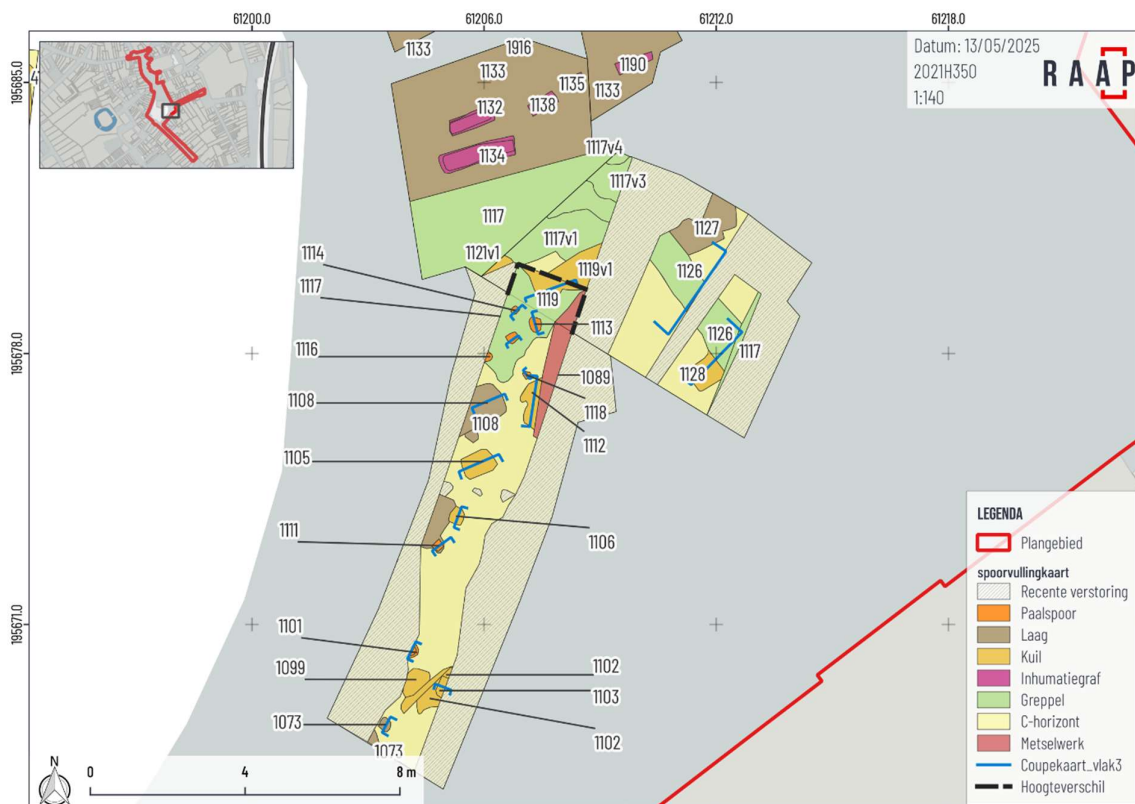
Gezien de gelijkvormigheid van de sporen en de configuratie kan worden gesteld dat deze paalkuilen tot één of meerdere gebouwen behoorden waarbij rechtopstaande dragers in een kuil werden ingegraven. Aangezien de oriëntatie van de palenrijen dezelfde was als de rijen van de paalkuilen in WP3 (gelegen op ca. 6m van deze werkput), kan worden gesteld dat de paalkuilen gelijktijdig zijn of op z'n minst uit eenzelfde archeologische periode dateren. Daarbij richtte men zich bij de bouw wellicht op aanwezige structuren zoals grachten of bestaande gebouwen die de richting bepaalden. De vondsten dragen niet bij tot een fijne datering, die algemeen in de volle en late middeleeuwen kon worden bepaald. In Vlaanderen komen huisplatengronden met als basis ingegraven verticale palen voor tot in de 12de eeuw. In de 13de eeuw wordt dit type vervangen door gebouwen op liggers, die archeologisch nauwelijks waarneembaar zijn.⁴ Met de nodige voorzichtigheid worden de gebouwen eerder in de volle dan de late middeleeuwen gedateerd.

3.1 MIDDELEEUSE KUILEN

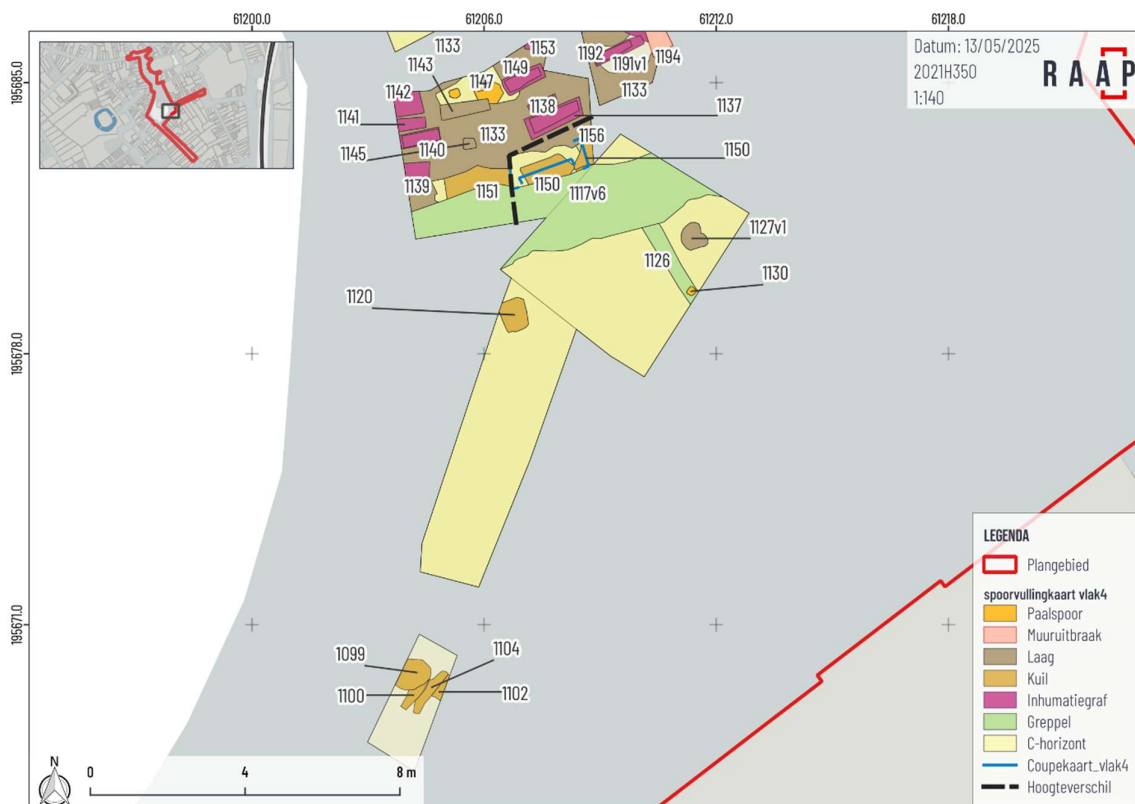
3.1.1 Beschrijving

Ten noordoosten van de paalsporen werden nog een reeks andere kuilen aangetroffen. Het was niet mogelijk enige configuratie in te herkennen.

⁴ DE GROOTE, 2013, 25. BRADT & VANOVERBEKE, 2017.

Figuur 16. WP11, vlak 3 met aanduiding van de vele kuilen en gezette coupes hierop (projectie op het GRB).

S1099 had een sterk humeuze vulling. Slechts gedeeltelijk onderzocht wegens in de putrand. Een klein kuiltje S1101 er vlak naast had een gelijkaardige vulling. Tijdens het onderzoek werden uit S1101 twee grijze scherven gehaald.

Figuur 18. Coupe op kuil S1099 en kuiltje S1101.

S1105 leek sterk op de paalkuilen die hierboven werden besproken, maar lag op 20m afstand, waardoor het niet tot dezelfde palencluster behoorde. Er werden twee grijze scherven en één scherf van een kogelpot in vroegrood aardewerk ingezameld (12de/13de eeuw).

Figuur 19. Coupe op kuil S1105.

S1112 bevond zich nabij S1105 en kan deel uitgemaakt hebben van eenzelfde gebouw. Het spoor kon in coupe worden verdeeld in een grijze en een gevlekte vulling, waarbij het mogelijk is dat deze tweede de paalkern betrof. Er kwamen geen vondsten uit.

Figuur 20. Coupe op kuil S1112.

S1108 bevond zich nabij S1105 en S1112. De vulling was veel minder gevlekt dan de twee vermelde sporen. Het werd mee opgenomen in profiel P1104. De afbeelding hiervan toont duidelijk aan hoe ondiep deze sporen zich bevonden ten opzichte van het straatniveau. Het ging om hooguit.

Figuur 21. Coupe op kuil S1108 (in profiel 1104).

S1120 werd onder laag S1117 aangetroffen bij de aanleg van vlak 4 (dit in tegenstelling tot de overige kuilen die alle in een 3de archeologisch vlak zijn geregistreerd). Het spoor was slechts 10cm diep bewaard en er zijn geen vondsten in aangetroffen.

Figuur 22. Kuil S1120 in het vlak.

3.1.2 Interpretatie

De sporen die algemeen als 'kuilen' werden beschreven, waren qua vorm sterk gelijkaardig als de paalsporen. Er was voor de meeste gevallen geen paalkern te herkennen. De kuilen S1099, S1105 en S1120 lagen in een lijn, maar evenwel met tussenafstanden van 6m en 4m. Daarnaast blijkt de vulling van S1099 ook totaal verschillend van de andere. Op die manier was het niet mogelijk de kuilen met zekerheid te linken aan een gebouw.

3.1 GRACHT S1076

3.1.1 Beschrijving

In het zuidwestelijk deel van de werkput bevond zich onder de lagen van het wegdek een gracht (S1076). De grens tussen beide was zeer scherp, wat in het profiel P1101 goed zichtbaar was. De gracht had een zuidwest-noordoost oriëntatie. In het zuidwesten was deze nog 60cm diep bewaard. In het noordoosten daarentegen nauwelijks 10cm. De vulling was eerder heterogeen met een organisch pakket en brokken natuurlijke bodem (wat klei maar voornamelijk zandleem). De gevlekt vulling wijst eerder op dichtwerping dan een geleidelijke opvulling. Enkel de bovenste laag was eerder homogeen. In de vulling zaten enkele brokken veldsteen die mogelijk gebruikt zijn voor de aanleg van (een deel van) een wegdek.⁵

De natuurlijke bodem kleurde ten oosten van de gracht lichtblauwgrijs en in het westen lichtgeelbruin. Dit oxidatie-reductie-verschijnsel kan worden gelinkt met een veranderende waterhuishouding in deze zone door de aanwezigheid van deze gracht en de grachtvulling. Wellicht door 'hangwater' was de reducerende laag afgesloten van zuurstof. Dit kan ook deels te wijten zijn geweest door toenemende druk. Wellicht het gevolg van de aanwezigheid van en wegtracé.

Figuur 23. P1101: doorsnede van gracht S1076. Een scherpe bovengrens met daarbovenop middeleeuwse lagen wijst op sterke erosie of niveleringswerken.

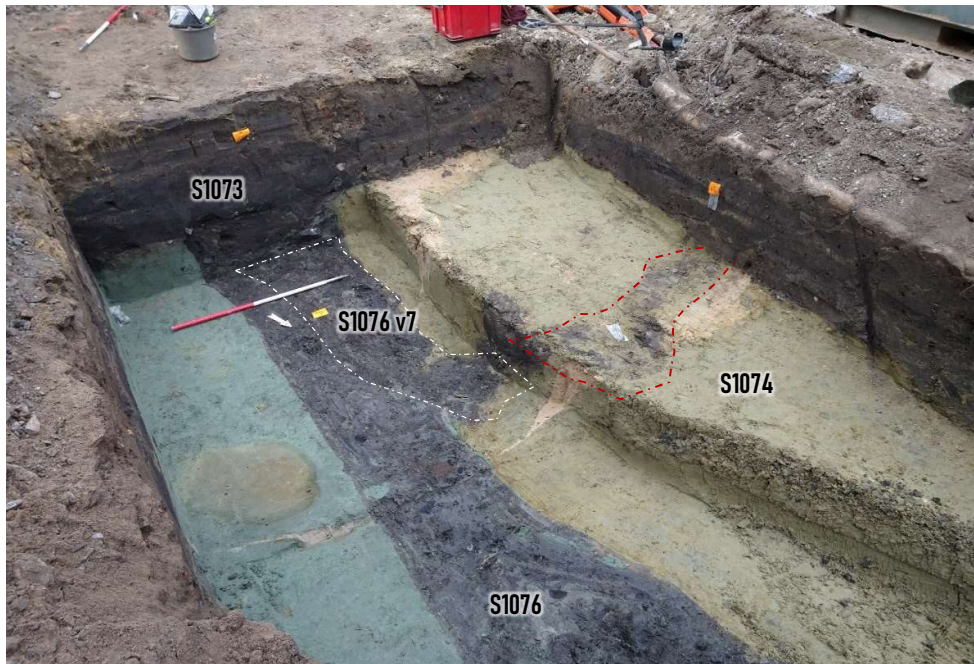
⁵ Zie Deel 5 – WP10 en 13 van dit eindverslag.

3.1.2 Relatie met de greppel S1074

Op het terrein werd haaks op de gracht S1076 een andere, kleinere greppel waargenomen (S1074). Pas tijdens de verwerking werd duidelijk dat dit spoor in principe in twee verschillende sporen waren. Enerzijds is er een smalle, ondiepe en sterk gevlekte greppel die richting het noordwesten liep. Deze greppel lag in de lijn van de greppel die de nabijgelegen werkput 3 is opgegraven (nl. S184). In coupe was deze tot vlak voor de gracht S1076 nog ca. 40cm diep en eindigde er vlak voor. Het tweede spoor lijkt eerder een plaatselijke heruitgraving en verbreding in de hoofdgracht S1076, en is dus jonger. Het kreeg tijdens de uitwerking vullingsnummer 7 binnen S1076. De heruitgraving volgde niet exact het verloop van de gracht S1076, maar lijkt wat af te draaien en te eindigen ter hoogte van de oudere greppel S1074/S184.

Figuur 24. Werkput 11 (zuidwestelijk deel). Zicht op vlak 4 met centraal S1076 (19,41 m TAW). De natuurlijke bodem kleurde ten oosten van de gracht blauwgrijs (door invloed van de waterwerking en druk veroorzaakt door de bovenliggende weg). Centraal op de foto is ook een met gelig zand opgevulde ijswig zichtbaar.

Figuur 25. Werkput 11 (zuidwestelijk deel). De gracht S1076 werd deels heruitgegraven (witte stippellijn, S1076, v7). De onderkant van een dwars greppel is ouder en kon verder richting het westen en oosten worden gevolgd (rode stippellijn).

Figuur 26. Coupes op de greppel S1074. De vulling bestond voornamelijk uit verzette zandige natuurlijke bodem met wat meer humeuze grond.

Figuur 27. Ter vergelijking: WP3, profiel 304 met centraal de afwateringsgreppel S184/S568, bedekt door aflopende middeleeuwse donkere lagen.

3.1.3 Vondsten

Uit deze gracht komen 8 scherven, waarvan 5 in vroegrood en 3 grijze. Enkel de kan werd als vorm herkend.

3.1.4 Interpretatie

Dit grachtsegment had eenzelfde oriëntatie als de middeleeuwse het wegtracé. De weinige vondsten wijzen op een gelijktijdige periode (12de/13de eeuw), en de veldstenen zijn worden eveneens gelinkt met een verhard wegdek. Aangezien de gracht enkele paalsporen doorsneed (zie lager) is deze zeker jonger en wordt de gracht ook niet geïnterpreteerd als mogelijke grens van een erf.

De scherpe grens tussen de greppel en het pakket dat gelinkt wordt met het wegtracé kan wellicht in verband gebracht worden met afspoeling van grond op deze locatie. Waarbij heel wat grond afgespoelde richting de Zuidstraat. Al mag nivellering van het terrein niet worden weerhouden als verklaring. Ook in de nabijgelegen werkput 3 was een dergelijke scherpe scheiding tussen volmiddeleeuwse sporen en jongere middeleeuwse lagen aanwezig. In tegenstelling tot bevindingen in werkput 3 verliep in werkput 11 de scherpe grens horizontaal. Bij sterke afspoeling zou men ook geultjes verwachten. Zowel de hypothese van erosie als afgraven kan deels de reden zijn dat in deze zone geen metersdik archeologisch pakket is aangetroffen.

3.1 RESTANTEN VAN EEN MIDDELEEWS WEGTRACÉ S1073

3.1.1 Beschrijving

Ter hoogte van het kruispunt van de Makt met de Zuidstraat werd in een 3de archeologisch vlak (19,9m TAW) zwarte pakketten waargenomen die fel contrasteerden met het grijsgroene zand waaruit de natuurlijke bodem bestond. De lagen tekende zich wat grillig af in het vlak en liepen mee met de richting van de huidige straat. Het bovenste pakket was iets humeuzer en bevatte meer veldstenen. Gezien de ligging en de sterke gelijkenis met de lagen die in WP10 zijn aangetroffen (waar bijna uitsluitend middeleeuwse wegen aanwezig waren) was de link snel gelegd. Door de aanwezigheid van de riolering was het niet mogelijk de volledige breedte van de middeleeuwse weg te onderzoeken. Gezien de geschatte breedte van de hoofdweg aan de andere kant van de markt (ca. 6m) lag de weg in oorsprong wellicht ook deels onder het huidige voetpad.

De donkere lagen waren slechts gefragmenteerd aanwezig in het verder verloop van de werkput. Hier en daar zijn smalle donkere vlekken waargenomen die mogelijk wijzen op karresporen of gevulde oneffenheden in het toenmalige straatniveau.

Figuur 28. Werkput 11 (ter hoogte van de Zuidstraat). In de grijsgroene natuurlijke bodem werden lineaire zwarte lagen aangetroffen. Net eronder bevond zich de gracht S1076.

Figuur 29. Werkput 11 (centraal deel) in deze werkput zijn restanten van de lagen geregistreerd die kunnen worden gelinkt met een oude middeleeuwse weg.

Figuur 30. Doorsnede op het karrespoor S1083.

3.1.2 Vondsten

Uit deze lagen zijn heel wat vondsten verzameld. Ze worden hieronder per categorie besproken:

- Aardewerk: in het totaal gaat het om 33 fragmenten waaronder 15 grijze, 16 vroegrode en 2 hoogversierde. Het gaat om stukken van onder meer kannen, een kogelpot en een pan. Het aardewerk wijst op een algemene datering in de 12de en 13de eeuw.
- Dierlijk bot: er zijn onder meer fragmenten van paard, rund en schaap aangetroffen. In het totaal gaat het om 48 stukken (V1372 en 1384).
- Leer: Voor deze categorie gaat het slechts om één stukje
- Metaal: Onder het metaal komen er onder meer 2 hoefijzers, een hanger en een gewicht voor. Daarnaast werd ook een metaalslak verzameld.

3.1.3 Interpretatie

Het mag op basis van de aard van deze lagen, alsook de vondsten, duidelijk zijn dat ook langs deze zijde van de markt al eeuwenlang een weg was gelegen. Het gaat echter niet om een opeenvolging van verharde wegdekken, waardoor kan worden aangenomen dat deze weg geen deel uitmaakte van de hoofdas. Deze liep langsheen de andere zijde van de markt.

4 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN IN WP9 EN HET NOORDELIJKE DEEL VAN WP11

4.1 ALGEMEEN

Het oudste spoor is een Romeinse gracht. Deze werd ook in de aanpalende werkputten waargenomen (WP11 en 12). In de hoek van deze werkput werd op het hoogst aangelegd niveau een oud loopniveau (een wegdek?) geregistreerd. Dit wegdek was opgebouwd met vrij systematisch geplaatste veldstenen. Daaronder zijn geen oudere fases van dit wegdek waargenomen, echter wel de vulling van een gracht.

Op het kruispunt met de Hofstraat werd in WP11 in het donkere pakket geheel onverwachts skeletten waargenomen. Dit kleine kerkhof wordt gesitueerd in de tweede helft 13de - het begin de 14de eeuw. Ook in de aanpalende werkput 12 zijn skeletten opgegraven. In het totaal gaat het om 26 individuen.

4.1 DE ROMEINSE GRACHT

Ten noordoosten van al deze middeleeuwse sporen werd een veel ouder spoor aangesneden. Een Romeinse gracht (structuur 9) liep overheen de werkputten 9, 11 en 12 en kon over een afstand van 32m worden gevolgd. De informatie uit deze verschillende putten wordt hieronder samen besproken.

Figuur 31. Reconstructie van Romeinse gracht op basis van de aangetroffen segmenten.

4.1.1 Beschrijving

Dit spoor kreeg in verschillende zones twee spoornummers: S1126 en S1156. Bij de verdere bespreking zal steeds het eerst vermelde worden gebruikt. De gracht had een noordwest-zuidoost oriëntatie en kon worden gevolgd vanaf het kruispunt met de Hofstraat tot aan het halverwege het vrijetijds huis. Een verder verloop in WP1 is niet aangetroffen. Mogelijk omdat daar slechts tot een diepte van 1.3m -Mv werd onderzocht. Er werden in totaal vier coupes geplaatst. Op die manier werd een goed beeld verkregen van dit spoor.

De diepte waarop de gracht duidelijk werd waargenomen is 19,85m TAW in het zuidwesten, en 19,45m TAW in het noordwesten. De maximale breedte was 1,3m, de diepte 70cm. De vulling kon bij de verschillende coupes in 3 lagen worden onderverdeeld. Hierbij was de onderste grijs en fijn gelaagd, wat wijst op een eerste geleidelijke dichtspoeling. Een tweede laag bevatte voornamelijk natuurlijke bodem. Dit kan wijzen op dichtwerping, waarbij een deel van de uitgegraven grond opnieuw werd gebruikt. Onrechtstreeks kan dit wijzen op de aanwezigheid van een berm/wal die was opgeworpen bij het uitgegraven van de gracht. Een derde laag is een wat gemengd grijze laag. Vermoedelijk een laatste fase waarbij een kleine depressie die nog zichtbaar was, werd opgenomen in een nieuw loopniveau/cultuurlaag. De scheiding tussen de tweede en de derde vulling was niet scherp, waardoor bij sommige coupes een 4de laag werd aangeduid.

Figuur 32. Doorsnede op de Romeinse gracht in WP9 (S1126).

Figuur 33. Doorsnede op de Romeinse gracht in WP12 (S1156).

4.1.2 Vondsten

Uit de gracht werden heel wat vondsten gehaald, echter steeds sterk gefragmenteerd. Het gaat om ceramisch vaatwerk, ceramisch bouw materiaal, een stukje metaal en een stukje glas. Alle vondsten wijzen ontegensprekelijk op een datering in de Romeinse periode.

Voor het aardewerk gaat het om een 20-tal kleine fragmenten. Enkele zijn afkomstig van recipiënten vervaardigd in grof handgevoemd aardewerk. Eén rand is afkomstig van een zogenaamde fles in een fijn baksel. Het is sterk verweerd maar wellicht betreft het terra nigra. Daarnaast is heel wat kruikwaar aangetroffen, alsook enkele stukken in reduceren gedraaid aardewerk.

Tot het bouw materiaal behoren stukjes van tegulae en imbrices. Bij dergelijke fragmenten is het echter vaak moeilijk het onderscheid te maken tussen deze die ook in de vroege middeleeuwen werden gefabriceerd en gebruikt.

Figuur 34. Aardewerk uit de gracht S1126/S1156). (Linksboven V1571, linksonder V1507, centraal V1611, rechts V1628).

Figuur 35. Aardewerk uit de Romeinse gracht, voornamelijk handgevoemd. Centraal is een klein stukje terra sigillata (V1456).

Zeer kenmerkend is het stukje glas met blauwe kleur. Het is afkomstig van een prismafles.

Figuur 36. Stukje van een bodem van een fles in glas. (Rechts: een voorbeeld van een volledige fles, bron: <https://picryl.com/media/prismafles-in-glas-40-tot-200-nc-vindplaats-gors-opleeuw-opleeuw-boschveld-cd2e07>).

Tabel 3. Vondsten aangetroffen in de Romeinse gracht.

vondstnr	put	vlak_profiel	spoor	vondstcategorie	subcat	datering	aantal
1456	11	5	1156	gedraaid keramisch vaatwerk	Stukje witbakkend aardewerk	vroege bronstijd-Laat-Romeinse tijd	1
1456	11	5	1156	handgevormd keramisch vaatwerk	fijn reducerend handgevormd aardewerk	vroege bronstijd-Laat-Romeinse tijd	1
1456	11	5	1156	handgevormd keramisch vaatwerk	fijn reducerend handgevormd aardewerk	vroege bronstijd-Laat-Romeinse tijd	12
1456	11	5	1156	gedraaid keramisch vaatwerk	terra sigillata aardewerk (romeins aardewerk)	vroege bronstijd-Laat-Romeinse tijd	1
1507	12	4	1156	gedraaid keramisch vaatwerk	gedraaid oxiderend aardewerk	Vroeg-Romeinse tijd-Laat-Romeinse tijd	7
1563	12	5	1156	grof keramisch materiaal	imbrex	-	1
1571	12	6	1156	handgevormd keramisch vaatwerk		Vroeg-Romeinse tijd-Laat-Romeinse tijd	1
1581	12	6	1156	grof keramisch materiaal	grof oxiderend baksel	-	1
1581	12	6	1156	grof keramisch materiaal	imbrex	Vroeg-Romeinse tijd-Laat-Romeinse tijd	1
1606	12	6	1156	metaal	ijzer	-	1
1611	12	5	1156	gedraaid keramisch vaatwerk	gedraaid oxiderend aardewerk	Vroeg-Romeinse tijd-Laat-Romeinse tijd	1
1611	12	5	1156	gedraaid keramisch vaatwerk	gedraaid reducerend gebakken aardewerk	Vroeg-Romeinse tijd-Laat-Romeinse tijd	2
1628	12	6	1156	keramisch vaatwerk		Vroeg-Romeinse tijd-Laat-Romeinse tijd	8
1629	12	6	1156	glas	fles	-	1
1630	12	6	1156	grof keramisch materiaal	tegula	Vroeg-Romeinse tijd-Laat-Romeinse tijd	3
1630	12	6	1156	grof keramisch materiaal	imbrex	Vroeg-Romeinse tijd-Laat-Romeinse tijd	1

4.1.3 Staalname

Er werd een staal genomen in functie van het onderzoek van pollen. Het is van belang dit staal te onderzoeken gezien de datering van het spoor. De resultaten van het onderzoek van stuifmeelkorrels zullen een bijdrage leveren inzake de reconstructie van het landschap in de Romeinse periode.

Tabel 4. Staal uit de Romeinse gracht S1156.

MONSTER	PUT	SPOOR	VULLING	INHOUD	VERZMWIJZE
208	11	1156	0	pollen	pollenbak
211	12	1156	0	zaden/vruchten	BULK10
212	12	1156	2	zaden/vruchten	BULK10

Figuur 37. Staalname M208 van de Romeinse gracht.

4.1.3.1 Studie van de macroresten

Bij de studie van de macroresten werden verschillende cultuurgewassen en andere gebruiksplanten vastgesteld waaronder haver, spelt en pluimgierst. Deze soorten worden frequent vastgesteld op Romeinse sites in België. Specifiek voor de haver werd een kafnaald vastgesteld, waardoor er niet met zeker te bepalen is of deze van een gecultiveerder soort of van akkeronkruid afkomstig is. Het voorkomen van spelt is een indicator voor de Romeinse periode. Hierna wordt deze niet vaak meer vastgesteld in Vlaanderen.⁶ Opvallend was dat alle resten verkoold waren, wat op een antropogene aanwezigheid kan wijzen.

Van wilde planten en onkruiden werden enkel organische resten van struikhei en cypergras vastgesteld. Opvallend is dat er geen resten van water-, oever- en moerasplanten werden gevonden.⁷ Dit wijst vermoedelijk op een hoger gelegen locatie in het landschap.

Daarnaast werden 10-tallen stukjes houtskool vastgesteld.

⁶ VAN HAASTER ET AL., 2025, 8.

⁷ VAN HAASTER ET AL., 2025, 8.

4.1.3.2 Studie van de pollen

In het pollenmonster zijn geen cultuurgewassen of andere antropogene indicatoren aangetroffen. Er werden enkel twee pollenkorrels vastgesteld van een plant uit de ganzenvoetfamilie en een van de tredplant varkensgras. Beide planten komen ook voor op plaatsen die op een “natuurlijke” manier verstoord worden en zijn dus een mager bewijs voor menselijke activiteit in de nabije omgeving.⁸ Deze waarneming strookt niet met de vaststelling van menselijke aanwezigheid in Torhout die al eerder werd vastgesteld en opnieuw werd waargenomen bij de opgraving. Zowel via landbouw als handel (voedsel) moeten er pollen van gecultiveerde planten aanwezig zijn. Wel toont het boompollenpercentage aan dat Torhout in de Romeinse periode zich bevindt in een bomenrijk landschap.⁹ De voorkomende boomsoorten zijn els (ca. 24%), gevolgd door hazelaar (23,9%), berk (16,5%) en eik (12,4%). Deze bomen tonen 2 verschillende landschappen in de wijde omgeving aan, enerzijds een nat landschap waar het grondwater boven het maaiveld staat (voorkomen els) en anderzijds een droger landschap dat hoger gelegen was (voorkomen hazelaar, berk en eik). Verder worden pollen aangetroffen van grassen (7%) en struikhei (5,3%) wat kan wijzen op overexploitatie van relatief voedselarme bodems in de omgeving. Verder werden geen resten van waterplanten aangetroffen, wat aantoont dat de gracht op een droge bodem werd aangelegd.

4.1.3.3 Algemene interpretatie macroresten en pollen

Samenvattend tonen de pollen en de macroresten een bosrijke omgeving aan met twee verschillende boslandschappen, een lager gelegen natte bodem met elzen en een hoger gelegen droge bodem met hazelaar, eik en berk. Door het ontbreken van pollen en macroresten van waterplanten en door het voorkomen van pollen van grassen en struikhei, kan afgeleid worden dat de gracht zich bevond op een hoger en droger gelegen deel van het landschap. Verder bevat het pollenmonster geen cultuurgewassen of andere antropogene indicatoren, maar wel verkoalde macroresten van haver, spelt en pluimgierst. Dit is momenteel de enige indicator van mogelijke antropogene invloed op het landschap. Een andere theorie is dat het landschap weinig onderworpen was aan menselijke invloed en dat de macroresten werden aangevoerd. Dit brengt natuurlijk vragen met zich mee over de aard van de menselijke aanwezigheid in Torhout (bv. gaat het om bewoning of louter religieuze site?).

4.1.4 Interpretatie van de Romeinse gracht

Deze gracht wijst erop dat het gebruik in de Romeinse periode van deze plek zich niet enkel concentreerde rond de kerk,¹⁰ maar zich verder uitstreckte naar het zuiden. De aangetroffen gracht ligt in de as van de weg tussen Oudenbrug en Bavay waarvan wordt aangenomen dat ze Torhout doorkruiste. Er zijn echter geen aanwijzingen die met zekerheid aantonen dat het een afbakening van een weg gaat, of een erfgracht. In WP12 werd de aanzet van een Romeinse waterput aangesneden, waardoor de tweede optie zeker mogelijk is. Echter zijn er in de pollenstalen geen duidelijke aanwijzingen van een zekere hoeveelheid cultuurgewassen die duidelijk wijzen op intensieve bewoning.

4.1 PAALSPOREN DOORHEEN DE ROMEINSE GRACHT

4.1.1 Beschrijving

Spoor S1145 een duidelijk paalspoor, was doorheen de vulling van de Romeinse gracht geplaatst. S1130 werd pas herkend tijdens het verdiepen van de Romeinse gracht. De vierkante vorm laat er geen twijfel over bestaan dat het een paalspoor betrof. Een gelijkaardig spoor werd ook aangetroffen in WP12 (S1235). Ook dit paalspoor bevond zich op de rand van de gracht. De middelpunten van elk spoor lagen op 4,7m en 7m van elkaar. De afwezigheid van regelmaat laat de nuance toe of deze drie sporen gelijktijdig zijn. Ook de vullingen

⁸ VAN HAASTER ET AL., 2025, 7.

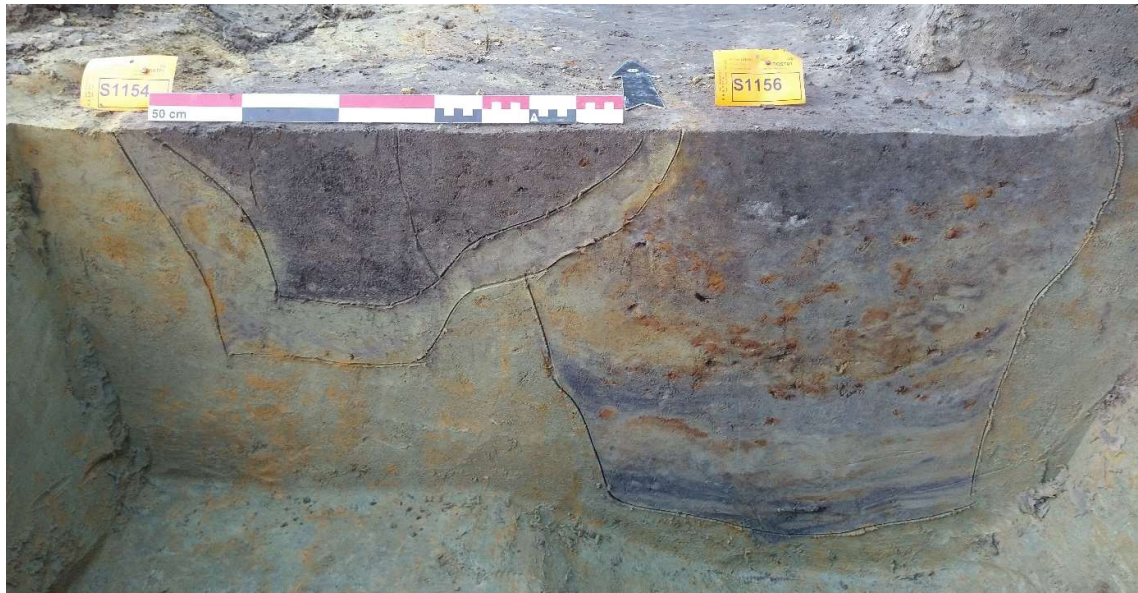
⁹ VAN HAASTER ET AL., 2025, 7. “Het totale boompollenpercentage uit de diepste laag is bijna 82%. Uit experimenteel onderzoek is gebleken dat een dergelijk hoog percentage behoort bij een zeer bomenrijk landschap (bos).”

¹⁰ HUYGHE, 2010

zijn enigszins anders, maar de paalkernen waren voor elk van deze drie sporen duidelijk zichtbaar en even breed, nl. 20cm. De onderkant van de drie kuilen bevonden zich op ca. 19,5m TAW. Er werden geen vondsten uit gehaald, maar het 14de-eeuws kerkhof bevond zich eroverheen.

4.1.2 Interpretatie

Een mogelijk hypothese is dat het om het herafbakenen van een erf gaat, waarbij de gracht verdween en/of minder diep werd aangelegd. In de plaats kwamen er mogelijk een afsluiting op basis van een palenrij. Het is niet mogelijk een datering toe te kennen aan deze palen. Maar er is wel vermoeden dat de landindeling uit de Romeinse periode voor een langere periode bleef bestaan.

Figuur 38. Doorsnede van het paalspoor S1145 en de Romeinse gracht. Aangetroffen op 19,75m TAW.

Figuur 39. Paalspoor S1130 werd pas bij het uithalen van de Romeinse gracht herkend.

4.1 ROMEINSE (?) KUIL S1146

In de zuidoosthoek van WP11 werd in het diepst aangelegde vlak (vlak 4) een spoor (kuil?) in de hoek van de werkput aangesneden. Het werd eveneens geregistreerd in P1105 (figuur 72). Het bevond zich op 1,3m onder het straatniveau (20,8mTAW). Gezien het slechts om een deel van het spoor gaat kan het niet verder worden gedefinieerd. In coupe leek de kuil doorheen de Romeinse gracht te zijn gegraven. De volledige stratigrafie wordt verder in dit deel gedetailleerd beschreven.

Tijdens het verdiepen zijn een stuk Romeins aardewerk uit Bavay (V1448), een baksteenfragment, een daktegels van het Romeinse type (V1449), en een brok Doornikse kalksteen (V1449) ingezameld.

Figuur 40. Profiel 1105: zicht op de verschillende sporen in deze zone met rechtsonder spoor S1146. Rechts situeerde zich P902 (stippellijn), aangelegd in WP9.

4.2 DE GRACHT S1117 EN HET GEPLAVEID NIVEAU S1109

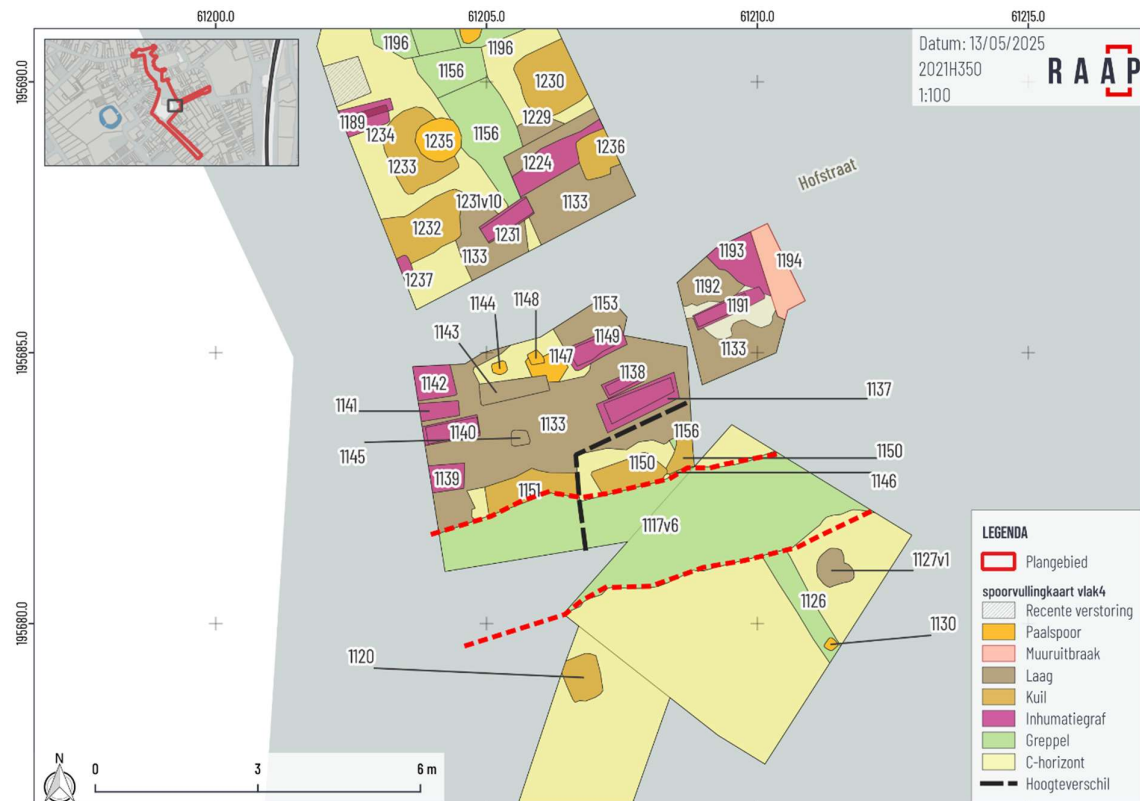
4.2.1 Beschrijving

Ter hoogte van de overlapping van WP9 en WP11 werden in de bovenste niveaus op verschillende plaatsen delen van een geplaveid niveau waargenomen: een reeks vrij regelmatig geplaatste veldstenen zoals ze ook op andere plaatsen tijdens het veldwerk zijn gevonden. In het tweede registratievlak van WP11 zijn 'vlekken' met stenen ingemeten als S1109 (op ca. 20,40m TAW). Dit spoornummer werd overgenomen in de verschillende profielen en vlakregistraties. Het gaat steeds slechts om één laag/fase. Op twee plaatsen kon de grens van het wegdek worden bepaald, en dus ook de oost-westoriëntatie.

Stratigrafisch lag deze laag met stenen deels overheen het kerkhof waardoor kan worden aangenomen dat het kerkhof toen in onbruik was, en reeds vergeten. Onder het niveau met veldstenen bevond er zich een zeer dik donker humeus pakket (S1117). Dit pakket werd waargenomen in de overlappende zone van werkputten 9 en 11. Door de versnipperde registratie en de specifieke ligging van de werkputten werd dit spoor nergens loodrecht gecoupeerd. Het pakket van minstens 1,3m dik leek dezelfde langwerpige oost-westoriëntatie te hebben als het geplaveid niveau. Pas in vlak 4 tekende het pakket zich af als een lineair spoor en kon het geïnterpreteerd worden als een gracht.

Langsheen de rand van deze gracht zijn in WP11 enkele donkere vlekken als paalspoor geregistreerd. Slechts enkele bleken na couperen daadwerkelijk palen te zijn. Ze relatie of het doel van deze palen langsheen de rand en doorheen de vulling van deze laag is niet duidelijk.

Bovenop het geplaveid niveau zijn plaatselijk langwerpige kuilen met verbrand materiaal aangetroffen. Deze worden verder besproken in WP12 aangezien deze resten zich er veel duidelijker aftekende.

Figuur 41. Opgraaftzones ter hoogte van de Markt en de Hofstraat. (Werkputten 9, 11 en 12, vlak 4). Met aanduiding van de richting van de brede 'gracht' S1117 met een rode stippellijn.

Figuur 42. Onderzoekszones met aanduiding van de profielen ter hoogte van de Hofstraat, vlak 4.

Figuur 43. WP9, vlak 4. Links is het verloop van de gracht S1117 duidelijk zichtbaar. De gracht is er nog ca. 1.5m breed.

Figuur 44. Profiel 1201: de laag velstenen tekende zich duidelijk of, zowel in vlak als in profiel. Rechts op het geplaveid niveau de restanten van de langwerpige kuilen met verbrande leem (rode pijl).

Figuur 45. Profiel 902 en vlak 3 met weergave van het geplaveid niveau in veldsteen (S1109) en daaronder de donkere vulling de gracht S1117.

Figuur 46. Aanzet van de gracht S1117 met wat vlekken erin, waarvan sommige paalspoortjes bleken te zijn.

4.2.2 Vondsten uit S1117

In het totaal werden er 42 scherven uit het pakket S1117 gehaald. Tot het aardewerk behoren fragmenten in grijs aardewerk, vroegrood en steengoed. Enkel de vorm 'kan' kon worden herkend (in grijs baksel en steengoed). Het fragment in steengoed bevond zich nét onder het wegdek. Door enkel zeer algemene gebruiksaardewerk is aangetroffen blijft de datering globaal in de 12de- 13de eeuw. De top van het pakket kan op basis van het aanwezige vaatwerk in steengoed in het begin 14de eeuw worden gedateerd.

4.2.3 Interpretatie

Het onderzoek van deze zone in 3 verschillende uitvoeringsfases en evenveel putten bemoeilijkt de interpretatie van dit kruispunt van verschillende sporen en structuren. Bovenop de vulling van een diepe en brede gracht bevond zich een laag veldstenen, geordend tot een begaanbaar loopniveau.. De onderliggende gefaseerde gracht heeft dezelfde oriëntatie. De begrenzing van dit spoor in het noorden en zuiden doet vermoeden dat het een straat is met oost-westoriëntatie. Maar evengoed gaat werden bovenop de grachtvulling stenen aangebracht om het loopvlak te verstevigen en beloopbaar te houden.

4.3 KUIL 1150/1151

4.3.1 Beschrijving

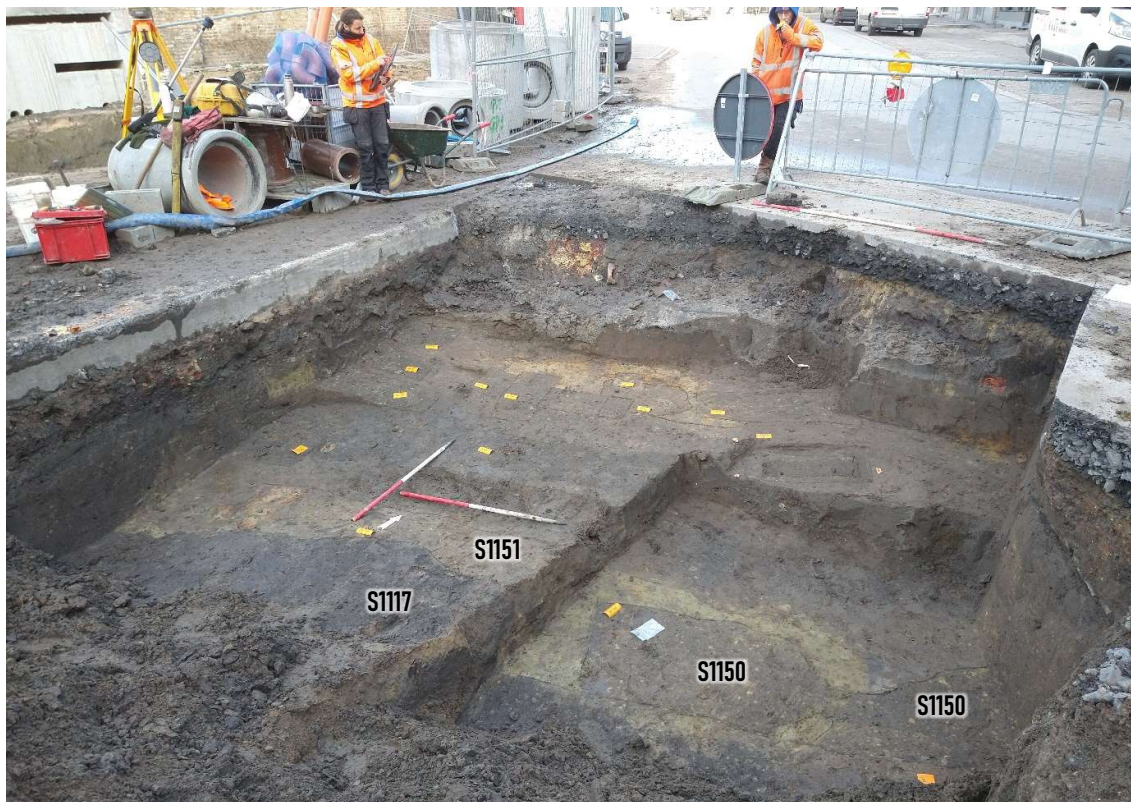
In het noordelijke deel van WP11 was één van de oudste sporen een langwerpige kuil van minstens 3,6m lang en minstens 0,7m breed. Het gaat om de sporen S1150 en S1151. Een duidelijke doorsnede van de kuil werd verkregen in profiel 1105. Dit spoor met homogene gespikkelde vulling werd oversneden door tal van andere sporen, waardoor de afmeting niet in zijn geheel kon worden bepaald. Daarnaast liep deze ook verder door naar het oosten toe, buiten de opgegraven zone.

In vlak 4 kreeg de langwerpige kuil twee verschillende spoornummers. Een deel werd in een wat dieper uitgegraven vlak ingemeten, waarbij de connectie met het hoger liggend vlak niet onmiddellijk duidelijk was. In coupe bleek het evenwel om de onderkant te gaan van dit spoor. Door het onregelmatige verloop van de bodem lijkt in vlak alsof dit spoor nu en dan onderbroken was (vlak 4).

Stratigrafisch doorsneed de kuil de Romeinse gracht S1126 en de kuil S1148, en werd zelf doorsneden door de gracht S1117. De kuil lag opmerkelijk parallel met deze vermelde grachten. Het is dan ook mogelijk dat het een 'voorganger' is. De relatie met de gracht S1133 blijft twijfelachtig. In profiel 1105 lijkt de gracht de lange kuil te oversnijden, in een andere coupe blijkt echter het omgekeerde.

Figuur 47. Plan van de opgraafzone rond kuilen 1150/1151 met aanduiding van de coupes en profielen.

Figuur 48. WP 11, vlak 4 met aanduiding van de sporen die tot een langwerpige kuil behoorden.

Figuur 49. Coupe op S1151 (vlak 4) waarbij de relatie met de grachten S1117 duidelijk zichtbaar is. De aflijning met S1133 gebeurde op het terrein hier foutief aangezien in het tegenoverliggen profiel 1105 S1133 duidelijk oversneden werd door S1151. De functie van deze rechthoekige kuil is niet gekend.

Figuur 50. Doorsnede op S1150 in vlak 4. Enkel de onderzijde van deze kuil is bewaard.

4.3.2 Vondsten

Uit deze langwerpige kuil kwamen een wandfragment in grijs aardewerk en een stuk van een dakpan van het Romeinse type. Deze vondsten laten het niet toe dit spoor nauwkeurig te dateren.

4.3.3 Interpretatie

Gezien het beperkt ruimtelijk inzicht en de oversnijdig door heel wat andere sporen is de betekenis en/of functie van deze langwerpige kuil moeilijk te achterhalen. De uitgraving was U-vormig met steile randen. In vlak was duidelijk dat sommige zones wat dieper waren uitgegraven. De vulling was erg homogeen wat kan wijzen op dichtwerping. De relatie met de overige sporen laten slechts een algemene

datering in de middeleeuwen toe, die evenwel ouder is dan 1300 (de periode van de het kerkhof). De oriëntatie is identiek als de vele middeleeuwse sporen in deze zone, dus wordt uitgegaan van dat ook de kuilen uit deze periode dateren. Mogelijk gaat het om louter zandwinningskuilen.

4.4 TWEE PARALLELE GRACHTEN

4.4.1 Beschrijving

De laag waarin skeletten werden aangetroffen (zie deel 4.5) werd benoemd als S1133 (zowel in WP11 als in WP12). In werkput 11 tekende dit spoor zich in vlak 4 en 5 echter af als een lineair spoor met oost-westoriëntatie, geïnterpreteerd als gracht. Het spoornummer werd tijdens de opgraving echter behouden voor zowel de laag als de gracht. Bij de verwerking werd geopteerd dit niet aan te passen aangezien er vondsten aan dit spoornummer zijn gelinkt. De vondsten kunnen echter wel op basis van het vlaknummer gescheiden worden opgevraagd.

In vlak 4 was deze gracht 1,7m breed. De bruinigrijze vulling bevatte wat kleine inclusies zoals stukjes kalksteen, kalkmortel en wat vondsten. In vlak 5 was het spoor nog 1m breed en de vulling nog steeds gelijkaardig. In doorsnede (P1105 en P1106) werd op basis van de komvorm opnieuw aangenomen dat het een gracht betrof. Evenwel waren er geen aanwijzingen voor langzame inspoeling of ophoping van organische resten onderin de gracht, zoals vaak aanwezig bij dergelijke structuren. De gracht leek in quasi één beweging te zijn gedicht waarbij op sommige locaties bouwpuin was gebruikt. De hoeveelheid aan bouwpuin in deze gracht verschillende echter van plek tot plek. In P1105 is namelijk nauwelijks puin aanwezig, dit in tegenstelling tot de coupes in P1106.

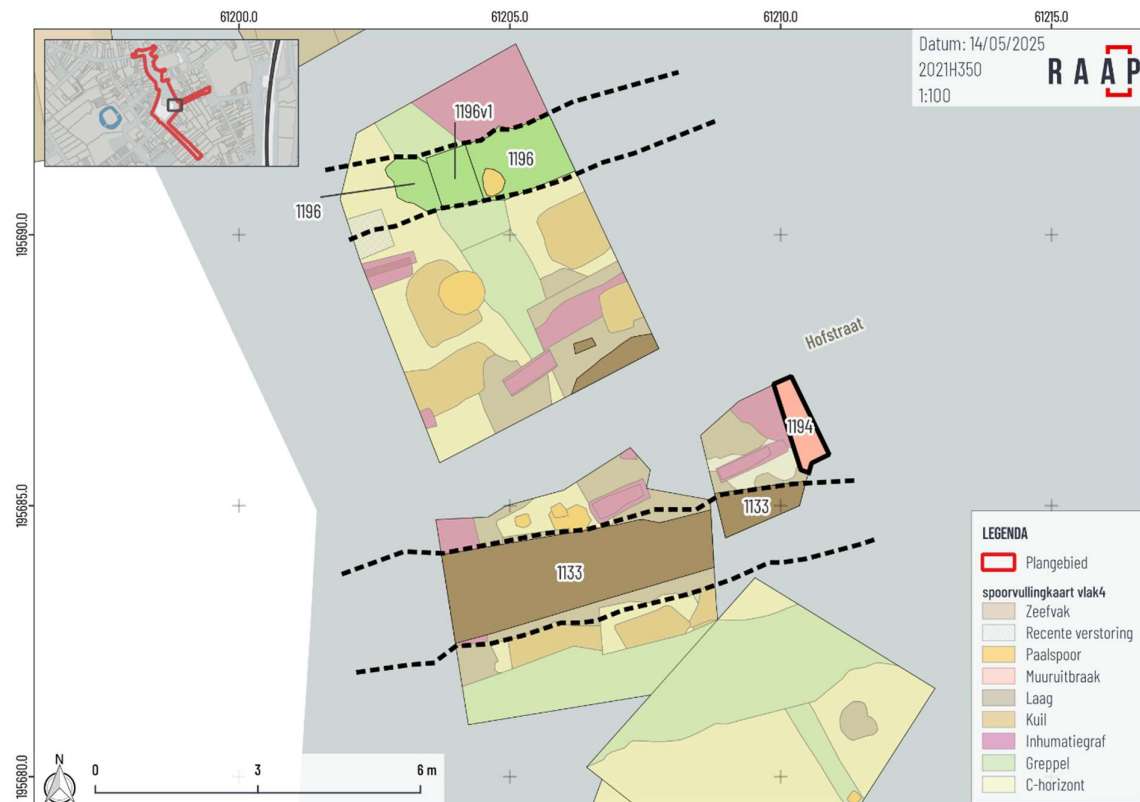
Bovenaan de vulling was een zandige lichte grijsgroene laag aanwezig. Deze zandige laag leek erg sterk op wat bovenaan het komvormig spoor S1196 is aangetroffen in WP12. Dit laatst vermelde spoor werd geïnterpreteerd als een gracht die gevuld geraakte met bouwpuin, gezien de vele stukken kalksteen die erin aanwezig waren. De gracht had eenzelfde oriëntatie als de gracht S1133. Omwille van de grote gelijkenis en hun parallelle ligging wordt uitgegaan dat beide sporen met elkaar gelinkt zijn. De buitenste grenzen van beide grachten lagen op een afstand van ca. 9m.

4.4.2 Relatie met fundering S1206

In een kleine uitbreiding van WP12 richting de Hofstraat werden resten van een fundering in natuursteen waargenomen. Het ging om enkele blokken beige kalksteen (S1206, en resten van uitbraak S1194). Deze funderingsresten bevonden zich tussen de beschreven grachten S1133 en S1196, en het verloop stond er haaks deze grachten. In het profiel leek de vulling van gracht S1133 bovenop de fundering en het uitbraakspoor S1194 te liggen. De relatie tussen de fundering in witte natuursteen en de 'grachten' met daarin bouwresten in eenzelfde materiaal kon op terrein niet worden achterhaald, maar er wordt aangenomen dat ze gelijktijdig zijn.

Over welke witte steen het precies gaat, werd op het terrein niet bepaald en kan op basis van de registratie niet meer worden achterhaald. Aangezien het een kalksteen betreft kan het om Ledesteen of Brusseliaansteen gaan die voorkomen in banken en in grotere groeves werden ontgonnen. Maar evengoed gaat het om veldsteen en zijn ze afkomstig uit lagen met geconcentreerde kalk. De herkomst blijft alsnog ongekend.¹¹

¹¹ Informatie via J. velleman.

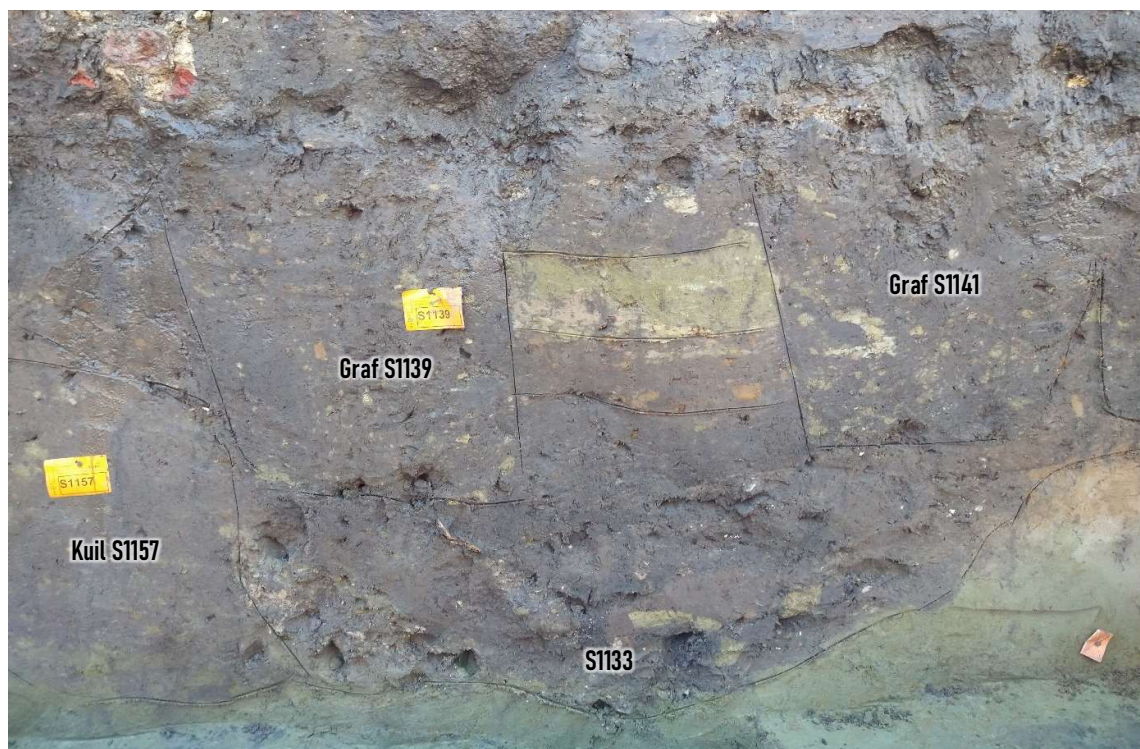
Figuur 51. Weergave van de grachten (stippellijn)/uitbraaksporen S1194 (volle lijn) met resten van witte kalksteen.

Figuur 52. Gracht S1196 met puinig vulling. Ook in het profiel zijn nog resten aanwezig.

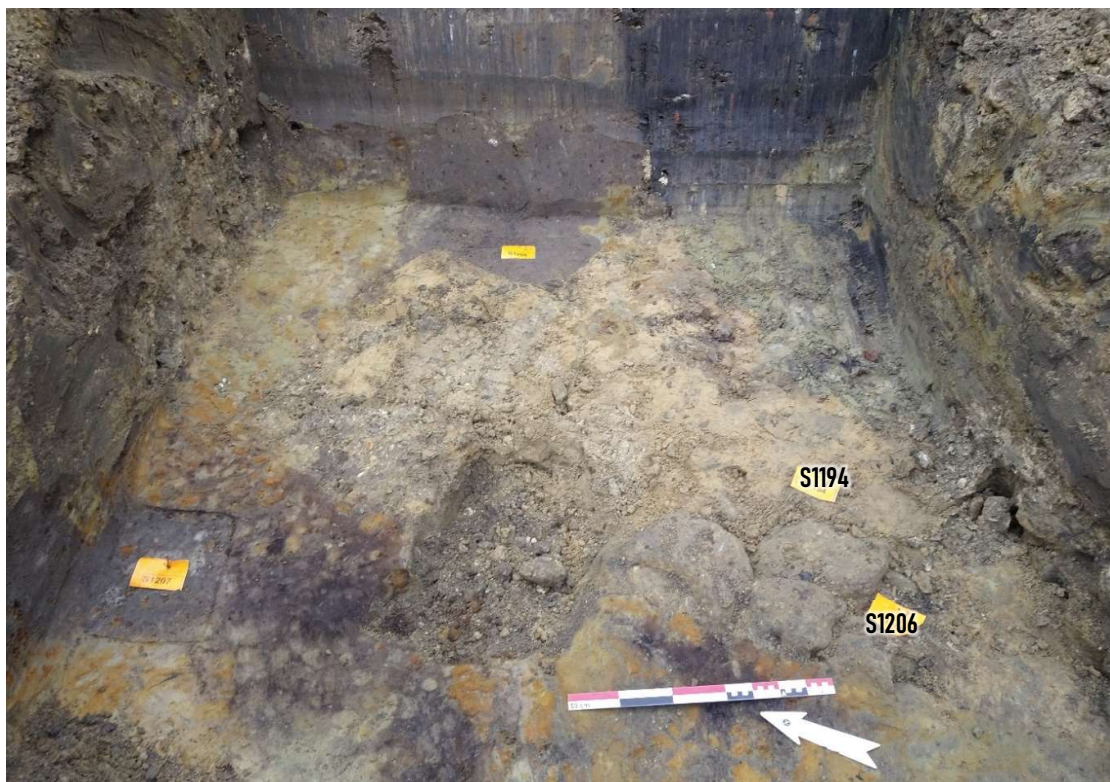
Figuur 53. Profiel 1203 met onderaan links grafkuil S1195 en centraal gracht S1196 met puinige vulling. Deze locaties werd jammer genoeg deels vergraven door een afvoerbuis. Links van deze buis de donkere lagen die kunnen worden gelinkt met de middeleeuwse ophogingspakketten.

Figuur 54. Deel van het profiel P1106. S1133 is een gracht met vrij veel bouwpuin, waarin grafkuilen werden uitgegraven. De bovenste vulling met geelgroen tertiair zand gelijkt sterk op de vulling van het gelijkaardige spoor S1196 (zie bovenstaande figuur).

Figuur 55. Uitbreidingszone ter hoogte van de Hofstraat met aanduiding van de gracht met bouwpuin S1133 en het uitbraakspoor S1194 (resten van een fundering in beige kalksteen, S1206).

Figuur 56. Resten van een laag blokken in kalksteen S1206, gelegen onder de uitbraakresten S1194.

4.4.3 Vondsten

Enkel de vondsten die geregistreerd werden op vlak 4 en 5 (in werkput 11) zijn hier opgenomen. De vondsten van op vlak 3 worden beschreven bij het deel over het kerkhof.

Aardewerk: (V1433). In het totaal bevatte dit vondstnummer 15 stukken aardewerk, waarvan een kogelpot en een pan in grijs aardewerk, een kan in zogenaamd 'vroegrood' en een kan in hoogversierd aardewerk. Daarnaast is een manchetrand van een tuitpot in een wit baksel ingezameld, het gaat om Maaslands aardewerk uit Andenne of Hoei. Deze laatste dateert specifiek uit de laatste kwart 11de/12de eeuw. Het wordt als residueel beschouwd, al hoeft dit niet echt, aangezien de vulling van het spoor bestaat uit een éénfasige dichtwerping, waarbij materiaal uit verschillende periodes vermengd kan zijn geraakt. Tot V1451 behoort een rand met vingerindrukken in grijs aardewerk alsook een stukje in vroegrood. Algemeen wordt een datering in de 12de en 13de eeuw vooropgesteld.

Tot V1447 behoren vijf niet nader bepaalde dakpanfragmenten.

Tot de categorie dierlijk bot behoren een snijtand van een varken (V1452) en tweede onbepaald stuk (V1446).

4.4.4 Interpretatie

De parallelle grachten in WP11 en WP12 waren sterk gelijkaardig zodat ze gelijktijdig moeten hebben bestaan en op eenzelfde moment gedempt zijn geraakt. Tussen beide en haaks hierop, zijn resten gevonden van fundering in beige kalksteen. Na opgave van de deze constructie kwamen resten in de nabijgelegen grachten terecht.¹² Het is op basis van de fragmentarische resten binnen de beperkte onderzoekszones niet mogelijk de aard van de fundering te bepalen en/of de grachten te dateren. De grafkuilen, daterend uit de tweede helft 13de, begin 14de eeuw, waren doorheen deze uitbraaksporen heen gegraven. De structuur is dus ouder. De grachten doorsneden de Romeinse gracht en hebben een totaal andere oriëntatie. De oriëntatie is echter wel quasi identiek als de diepe gracht S1117 en de Karolingische gracht S1210 (zie Deel 5, resultaten - WP12).

4.5 HET KERKHOF

4.5.1 Beschrijving

Het kerkhof strekte zich uit overheen WP11 en WP12. De graven uit beide werkputten zullen hier tesamen worden besproken.

De donkere grond/laag waarin de grafkuilen werden gegraven werd benoemd als S1133. Het gaat om vrij humeuze grond met een groot aantal inclusies, zoals bouw materiaal, natuursteen en heel wat vondsten. Dit spoornummer werd ook behouden in vlak 4 en 5. Echter bleek deze laag, die in oorsprong het volledige vlak bedekte, te versmallen. In vlak 5 was er een breed lineair spoor te zien dat als gracht werd geïnterpreteerd. Dit spoor werd hierboven reeds beschreven (zie deel 4.3).

Het kerkhof strekte zich van noord naar zuid uit over 12m. De breedte is omwille van de beperking van de werkput niet precies te bepalen maar minsten 7,5m. Er is geen enkel spoor of structuur dat wijst op de afbakening van dit kerkhof.

De grafkuilen waren doorheen de 'kerkhofgrond' heen gegraven en met dezelfde grond opnieuw gevuld. Dit maakte het soms moeilijke om de kuilen duidelijk te onderscheiden. In een reeks gevallen was de kistaflijning duidelijker zichtbaar. Beide werden opgemeten voor zover ze zichtbaar waren. Bij één van de graven was het hout nog deels bewaard (S1220). In het hout zijn doorboringen waargenomen. Mogelijk rustte het lichaam op spijlen onderin de kist, zogenaamde 'lattenbodemp'¹³

In het totaal zijn er 23 sporen als grafkuil of 'inhumatie' benoemd, waarvan één een dubbelgraf. Daarnaast waren twee skeletten van foetussen in kogelpotten aangetroffen. Zo werden er in het totaal 26 skeletten opgegraven. Deze individuen werden allen weerhouden voor verdere analyse weerhouden. Het onderzoek werd gerapporteerd in Deel 7 van dit eindverslag: 'Fysisch antropologische analyse'.

¹² Gezien deze sporen met elkaar gelinkt zijn, werden ze in de databank gebundeld onder het structuurnummer 4 (sporen 1133, 1194, 1196.)

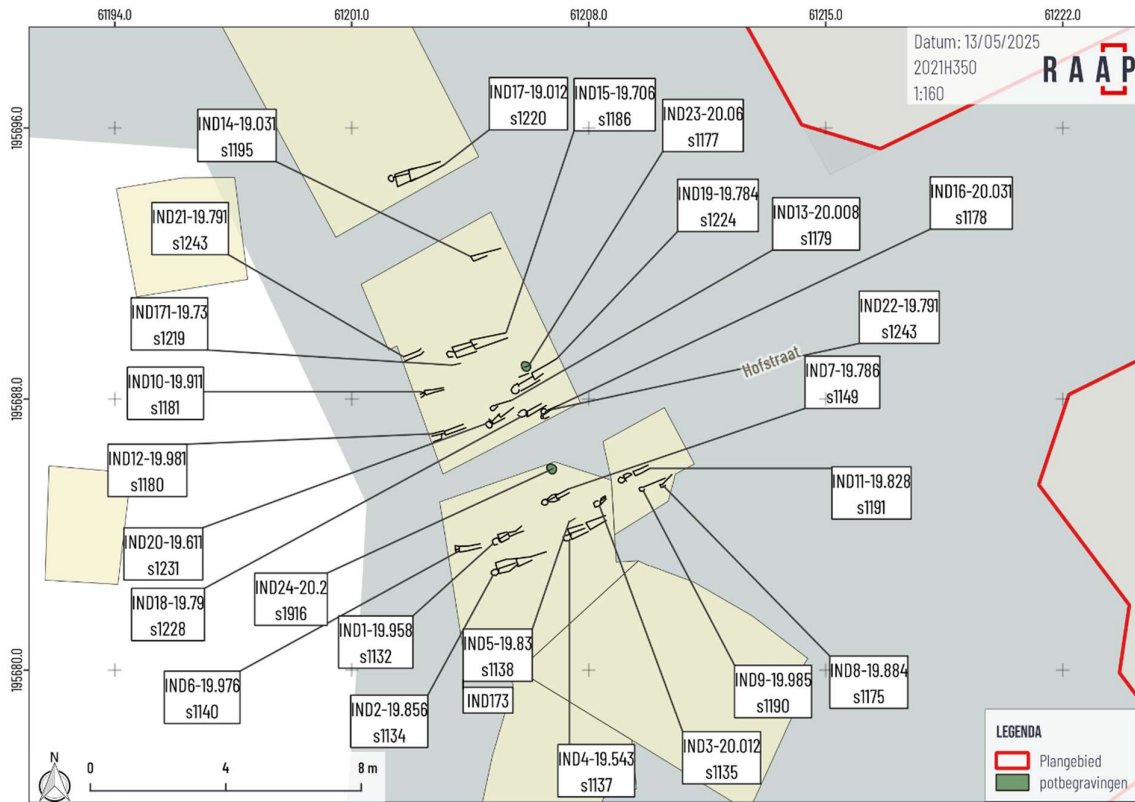
¹³ HANCA & DE GROOTE, K., 2024.

Er moeten echter meer graven aanwezig zijn geweest. Een zone tussen WP11 en WP12 met leidingen kon niet worden onderzocht. Daarnaast zijn er een aantal kuilen waar geen skeletresten in zijn aangetroffen. De beenderen waren wellicht reeds volledig vergaan. Zo is het voor kuil S1155 onzeker of het een grafkuil betreft, of een jonger spoor met verzet bot in. Het spoor kon niet in zijn geheel onderzocht wegens de aanwezigheid van een leiding. Het doorsneed de grafkuilen graf S1158 en S1142 (kuilen waar menselijk bot in anatomisch verband zijn gevonden). Er werd in de vulling ook wat bot aangetroffen (niet in anatomisch verband: V1444, V1454 en 1458), maar dat kan gaan over spit materiaal. De kuil was veel dieper is uitgegraven dan de andere.

Twee skeletten bevonden zich op een opmerkelijk grote diepte (S1220; ind. 17 en S1169; ind. 14). Individu 17 bevond zich op 19,1m TAW, dit is 2,1m onder het straatniveau. Het skelet van individu 14 was erg slecht bewaard en pas herkend nadat een deel van het graf al was verdiept. Een deel van het skelet kon niet meer worden gerecupereerd. Deze bevond zich op een diepte van 19,04m TAW.

Figuur 57. WP11 en 12 – plan met de inhumaties in vlak 3 (benoemd als structuur 3).

Figuur 58. Verspreiding van de skeletten met de individunummers, de mTAW-waardes en spoornummers.

Figuur 59. Werkput 11, vlak 4 (noordelijk deel, zicht naar het zuiden). Kluwen van sporen uit verschillende periodes: gracht S1133, doorsneden door grafkuilen.

Figuur 60. Werkput 11 (noordelijk deel). Zicht naar het noorden.

Figuur 61. Vrijleggen en registratie van een skelet (Ind. 17) in werkput 12 (S1220).

Figuur 62. Bij het skelet ind. 17, S1220 was wat hout van de kist bewaard. De gaten in deze planken wijzen er mogelijk op dat de bodem slechts uit houten staven bestond waarop het lichaam rustte (V1615). Rechts een voorbeeld van bewaarde dwarslatten, aangetroffen tijdens op de site 'leper-De meersen'. (HANECA & DE GROOTE, K., 2024, fig. 95).

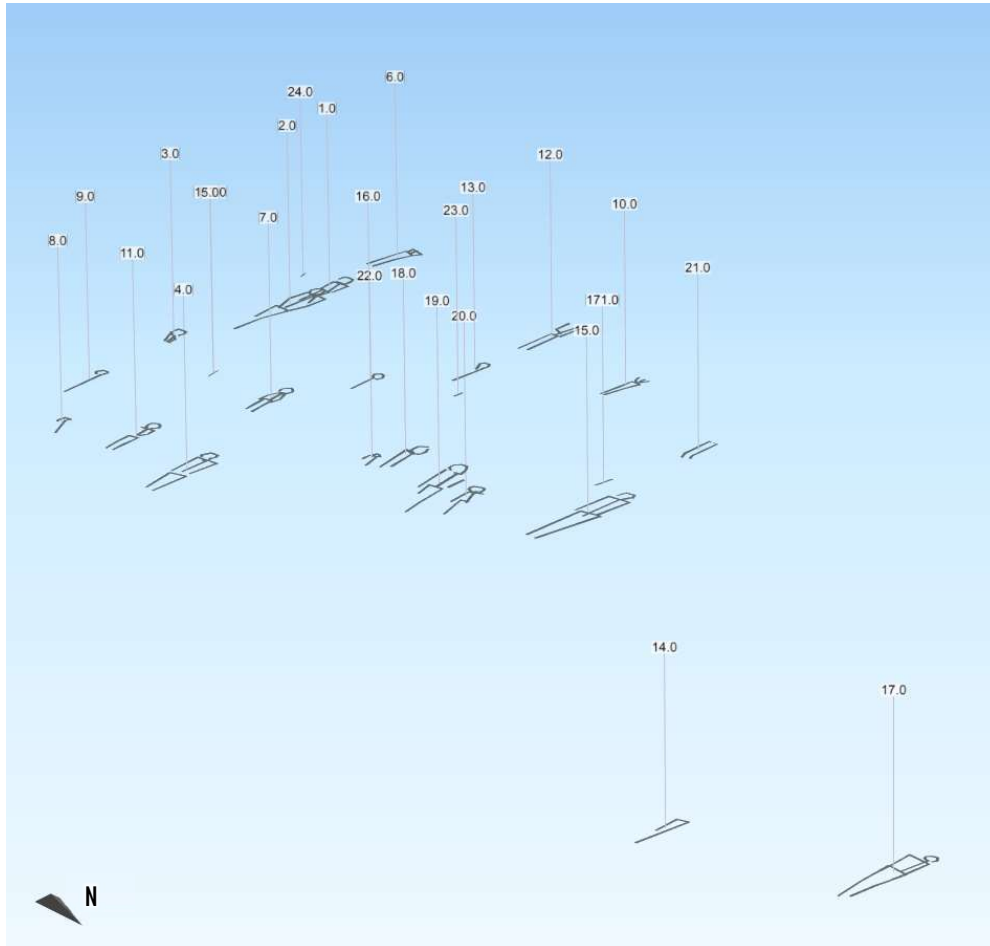
Figuur 32. Twee graven (S1143 en S1132): een volwassen en een kind.

Figuur 63. Resten van een schedel waarbij het niet duidelijk was of deze zich nog *in situ* bevond.

4.5.2 Stratigrafie

Zoals beschreven oversneden een reeks graven elkaar, waardoor kan worden afgeleid dat niet alle begravingen op één moment gebeurden. De twee meest noordelijke graven bleken het diepst te liggen en wat verder dan de overige. Ondanks er geen duidelijke rijen aanwezig zijn, liggen ze wel enigszins geordend.

Figuur 64. 3D-rendering van de aangetroffen begravingen met hun individunummers (Z-overdrijving=5)

4.5.3 ¹⁴C-Datering

Van 2 individuen werd een stuk bot geselecteerd in functie van een ¹⁴C-datering. Ze werden benoemd als M339 en M340. Jammer genoeg bevatte M339 niet genoeg collageen waardoor geen Koolstofdatering kon gebeuren. De analyse op het staal van individu 15 leverde een datering in het derde kwart van de 12de eeuw tot derde kwart 13de eeuw op.¹⁴

¹⁴ RICH-37048, RICH-37048.

Tabel 5. Datering van de geselecteerde stalen van de menselijke resten uit WP11 en 12.¹⁵

Mnr.	Put	Vlak	Snr.	Ind.	Inhoud	Datering
339	12	7	1220	17	menselijk bot	Bad collagen
340	11	3	1186	15	menselijk bot	68.2% probability 1180AD (5.5%) 1190AD 1210AD (62.7%) 1260AD 95.4% probability 1170AD (95.4%) 1265AD

4.5.4 Een kookpot als laatste rustplaats

Er zijn twee kookpotten (zogenaamde kogelpotten), opgegraven in de zone van het kerkhof. Met uitzondering van de bovenkant waren ze zo goed als compleet. Gezien de specifieke locatie én het feit dat het om volledige exemplaren ging, was er reeds op terrein een vermoeden dat ze als laatste rustplaats voor pasgeborenen waren gebruikt. Daarom werden de potten in hun geheel gelicht en de inhoud uitgezeefd. In elk van de kogelpotten zaten menselijke resten. Na onderzoek van de resten bleek het om in beide gevallen foetussen te gaan. De potten waren veel minder diep ingegraven dan de kisten, maar bevonden zich in de zone van de grafkuilen en niet aan de rand zoals het geval is voor andere gekende potbegravingen. Onder meer te Klein-Sinaai (Baudeloabdij), Kapellekouter, Zottegem (Hoogstraat), Deventer, Sint-Anna ter Muide en Welzinge. Op elk van voorgenoemde locaties werden de potten telkens aan de rand van het kerkhof of aan de buitenzijde van de kerkhofmuur teruggevonden.¹⁶

Elke pot kreeg spoornummer, het aardewerk zelf werd gekoppeld aan een uniek vondstnummer. De menselijke resten kregen een ander vondstnummer en een individunummer toebedeeld. Opmerkelijk is dat in elk van de pot ook een muntje aanwezig was. Hieronder worden de twee sporen meer in detail beschreven.

4.5.4.1 Graf S1177

Tijdens het vrijleggen van deze pot bleek de rand reeds volledig verdwenen. De afgegraven grond werd onderzocht, maar de rand werd niet teruggevonden. De pot bevond zich onmiddellijk onder puinige lagen (op 20,1 m TAW) en werd wellicht vroeger reeds verstoord. Een stukje natuursteen tegen de onderzijde werd er vermoedelijk aangebracht om de pot (met bolle bodem) te stutten.

- De kogelpot in grijs aardewerk werd benoemd als V1475. In de pot lag ook een grote scherf in rood aardewerk, die mogelijk als deksel werd gebruikt. De kogelpot zelf kan op basis van het vormtype en het randtype worden gedateerd tussen 1125 en 1225.
- Het skelet dat in de pot aanwezig was werd geregistreerd onder V1836 - individu 23.
- Het muntje dat in de pot aanwezig was (V2661) is een zilveren maille uit het Graafschap Vlaanderen. Deze is verder niet leesbaar waardoor een precieze datering uit blijft.

¹⁵ RICH-37048 (M340, S1186-TOST01); RICH-37048 (M339, S1220-TOST01).

¹⁶ O'LE, 1999; VERMEULEN ET AL., 2007; VAN DOESBURG, 2020

Figuur 65. Ter hoogte van de oude begraafplaats (kruispunt Markt – Hofstraat) werden de resten van een kogelpot vrij gelegd en in blok gelicht. Er was een groot vermoeden dat het om een graf van een foetus ging.

Figuur 66. V1475: kogelpot in grijs aardewerk met evocatie van de rode bodemscherf als deksel.

4.5.4.2 Graf S1916

Een tweede vrijwel complete kogelpot werd in de zogenaamde 'kerkhofgrond' aangetroffen op een diepte van 20,30 m TAW, in de hoek van werkput 11. De pot werd ingemeten als S1916.

- De kogelpot (V1411) zelf is een exemplaar met hoge hals daterend van 1150 tot 1275. Na het uitzeven werd ook nog een wandscherf in vroegroodaardewerk aangetroffen (V1401).
- Na het uitzeven werd het skeletje benoemd als V1835 en verder geanalyseerd als individu 24.
- Zoals vermeld bevatte ook dit kindergraf een muntje als bijgift (V2707). Het gaat eveneens om een zilveren maille uit het Graafschap Vlaanderen en werd op basis van de afbeeldingen op voor en achterzijde gedateerd tussen 1278 en 1305.

Figuur 67. V1411: archeologisch volledige kogelpot in grijs aardewerk.

Figuur 68. Fragment van de kogelpot die diende als laatste rustplaats voor een foetus. Tegen de wand werd een *maille* aangetroffen, daterend van 1259 tot rond 1300.

4.5.5 Vondsten

De vondsten die hier worden besproken komen enkel uit de 'kerkhofgrond' S1133, vlak 3 en uit de grafkuilen zelf. Zoals vermeld werd in vlakken 4 en 5 het spoornummer S1133 gebruikt voor een ouder gracht.

De vondsten zijn voornamelijk verspit materiaal dat tijdens de periode van begraving verschillende keren werd verplaatst. Daarbij kan worden gesteld dat het materiaal voornamelijk ouder is dan de graven.

- Aardewerk: de 12 scherven aardewerk zijn afkomstig van onder meer de vormen kogelpot, kan en vuurklok. Het gaat voornamelijk om grijs gebakken aardewerk, maar er zit ook een stukje hoogversierd aardewerk bij, evenals paffrath en vroegrood in. Op basis van deze data kan de laag in de overgang volle naar middeleeuwen worden gedateerd.

- Bot: Tot VI478 behoren 6 stuks van onder meer rund en varken. VI543 is een niet determineerbaar fragment.

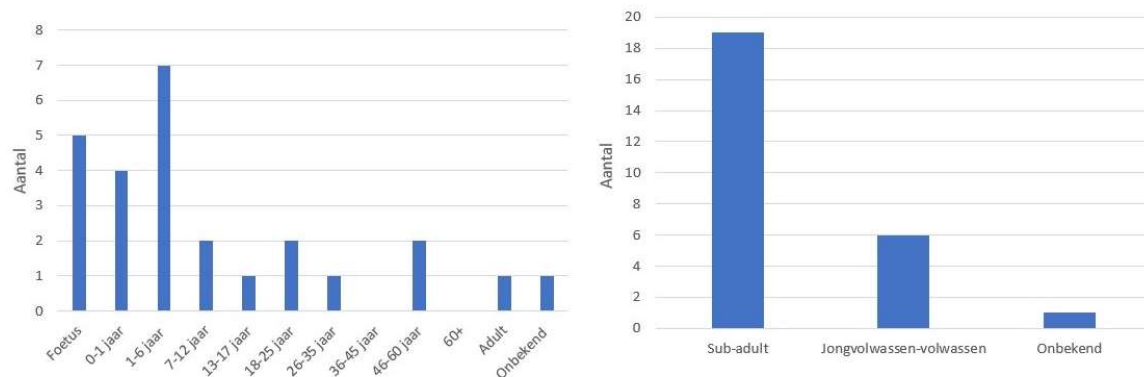
- Metaal: er zijn er maar drie stukken ingezameld waarvan een stuk in rond lood met een gat centraal. De ronde is afgewerkt met hoekige snijsporen.

- De munten die zijn aangetroffen in de kogelpotten worden in detail besproken in Deel 6 van dit eindverslag: 'Vondsten'.

4.5.6 Demografie¹⁷

Op basis van de fysisch antropologische analyse werd volgende informatie verzameld over de voorkomende leeftijden¹⁸:

- Er waren in totaal vijf individuen aanwezig in de categorie 'foetus', waarvan één (IND 8) ongeveer rond de normale geboorteleeftijd moet zijn overleden (ca 40 weken in utero of iets ouder).
- Kinderen tussen 1-6 jaar waren met zeven individuen het meest aanwezig (IND 1, 3, 6, 7, 9, 11 en 20).
- Er waren zes volwassenen aanwezig. Twee individuen waren jongvolwassen (tussen 18 en 25): IND 2 was 18-23 jaar en IND 15 20-25 jaar oud.

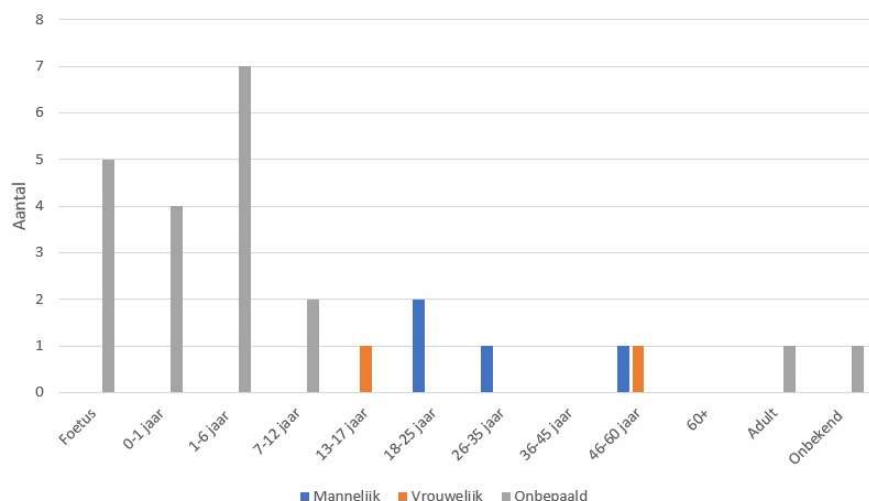
Figuur 69. Leeftijd bij overlijden. Links: aantal individuen per leeftijdscategorie, rechts: het aantal volwassen en niet-volwassen individuen (N=26)

Van de volwassen individuen waren vier mannelijk (IND 2, 15, 18 en 19) en één vrouwelijk (IND 4). IND 21 werd geklasseerd als onbepaald omdat het bekken en de schedel niet aanwezig waren, en determinatie van het geslacht bijgevolg niet kon worden uitgevoerd. IND 17 behoorde met een leeftijd bij overlijden van 16-18 jaar niet tot de volwassenen, maar gezien de geslachtskenmerken van dit individu

¹⁷ Auteur: J. Wittebroodt

¹⁸ Meer details worden weergegeven in het DEEL 7 van dit eindverslag.

voldoende waren ontwikkeld werd met een zekere omzichtigheid toch het geslacht bepaald. Dit individu werd geklasseerd als vrouwelijk. De kinderen worden weergegeven als 'onbepaald'.

Figuur 70. Gedetermineerd geslacht ten opzichte van de leeftijdscategorieën (N=26).

4.5.7 Interpretatie

Deze zone met begraving is op z'n minst erg opmerkelijk te noemen aangezien er uit geen enkele bron kennis was over deze begraafplaats. Met een aantal van ca. 26 individuen betreft het een zeer klein kerkhof op een ruimte van 12m op (min.) 7,7m. De lichamen zijn systematisch in een drietal rijen bijgezet en hadden een WZW-ONO-oriëntatie. Kinderen en volwassenen lagen naast elkaar. Ook twee foetussen waren ertussen in een kookpot begraven. Wat losse beenderen wijzen dat er nog meer personen werden begraven, maar wegens slechte bewaring of 'foute' oriëntering van het bot werden deze niet als 'individu' gerekend. Overlappend van grafkuilen wijst erop dat niet alle personen in eenzelfde periode zijn begraven, maar er sprake is van enige tijdsspanne.

Vondsten in de grond waarin de graven werden aangetroffen wijzen op een algemene datering tussen 1250 en 1300. De mailles die als grafgiften werden meegegeven zijn eveneens rond 1300 te dateren (met een uiterste slagdatum van 1305). Deze munten bleven echter lang in omloop, waardoor dit zeker niet als einddatum kan worden beschouwd. In deze stand van het onderzoek wordt een algemene datering rond 1300, tot maximaal 1325 vooropgesteld. Deze einddatum wordt vooropgesteld aangezien geen enkele vondst erop wijst dat de laag die als 'kerkhofgrond' wordt benoemd jonger materiaal bevat (dat typisch is voor de 14de eeuw). Een ¹⁴C-datering sloot geheel aan bij deze bevindingen en leverde een datering op tussen derde kwart van de 12de eeuw tot derde kwart 13de eeuw op.

De vraag rijst wie hier dan begraven werd. Gezien de oriëntatie gaat het om Christelijke begravingen. In regel worden deze rond de kerk begraven (hoe dichter, hoe liever). Gaat het om een privé kerkhof waarbij een adellijke familie begraven werd rond een private kapel? En is er een link met het oudere gebouw in witte zandsteen? Deze vragen blijven voorlopig onbeantwoord.

Verder onderzoeksvragen zijn dan ook óf er een familiale band is tussen de individuen, en of de periode waarin ze werden begraven enger kan worden begrensd. DNA-analyse en ¹⁴C-analyse kunnen hierbij worden ingezet.

4.1 VERBRANDE GREPPELS

Net onder het hedendaagse wegdek, in een tweede vlak zijn twee parallelle ondiepe kuilen (/greppels?) aangetroffen waarin heet wat verbande leem en houtskool aanwezig is. Het gaat om de sporen S1161, 1167, S1168/S1170. Ze liepen door in WP 12 en worden in dat

specifieke deel verder besproken (DEEL 5, resultaten, werkput 12). Stratigrafisch waren ze jonger dan het wegdek S1109. Een 14C-datering op het houtskool leverde een datering tussen 1510 en 1660 op.¹⁹

Figuur 71. WP11, vlak 2, ter hoogte van de Hofstraat. Rechts zijn concentraties van houtskool en verbrande leem zichtbaar.

¹⁹ VAN HAASTER ET AL., 2025; BOUDIN, 2024.

5 ALGEMENE INTERPRETATIE

Langs de zuidoostelijke en oostzijde van de huidige markt werd er een grote diversiteit aan sporen uit verschillende periodes aangetroffen. Het oudste spoor is een Romeinse gracht. Aanwezigheid van enige vorm van bewoning en/of activiteit in deze periode in het centrum van Torhout was reeds gekend en is sinds de opgraving van Raakvlak in 2010 ook ontegensprekelijk aangetoond. Met deze gracht, mogelijk enkele paalsporen en de waterput in de nabijgelegen werkput 12 (zie Deel 5, WP12), is het duidelijk dat de activiteiten in de Romeinse periode zich niet enkel in de zone aan de kerk afspeelden. Op basis van de sporen blijft het onduidelijk wat de aard van deze site was. De combinatie van de gracht met ernaast een waterput deed vermoeden dat het een deel van een woonerf betreft. Op basis van het pollenspectrum kan echter niet met zekerheid gesproken worden over een site met intensieve bewoning, gezien de quasi afwezigheid van cultuurgewassen. Een tweede optie is dat de gracht naast een weg was gelegen. De oriëntatie kan in dat geval gelinkt worden met de Romeinse weg die van Oudenburg richting Bavay liep (nl. ca. noord-zuid). Een derde optie is dat de site enkel voor religieuze doelstellingen werd gebruikt, wat aansluit bij de aanname dat ter hoogte van de kerk mogelijk een *fanum* (d.i. tempel) aanwezig was. Dit zou zeer lage aandeel cultuurgewassen in de gracht enigszins verklaren.

De volgende bewoningsfase situeert zich pas tijdens de volle middeleeuwen. Een reeks paalkuilen in het zuiden van de huidige markt vormen tezamen een houtbouw die volgens het vondstmateriaal dateert in de 12de tot 13de eeuw en typologisch eerder in de 12de eeuw thuishoort. Vakwerkbouw met een houten skelet van verticaal ingegraven balken is voornamelijk typisch voor deze eeuw, terwijl er vanaf de 13de eeuw meer gebouwd wordt met horizontale liggers.²⁰

Doorheen enkele van deze paalkuilen liep een gracht met eenzelfde oriëntatie als de pakketten die aan een middeleeuwse weg worden gelinkt. Zowel de gracht, maar ook de zwarte pakketten, worden in de 12de/13 eeuw gedateerd, maar zijn dus zeker stratigrafisch jonger dan de gebouwen in vakwerk. De oversnijding wijst er eveneens op dat de zone die voor bewoning werd gebruikt herontwikkeld werd tot een doorgang of straat. In tegenstelling tot op andere plaatsen waar wegen en flankerende grachten werden aangetroffen, vertoonde deze gracht geen duidelijk heruitgravingen of as-verschuivingen. Ze lijkt daarentegen eerder uit één fase te bestaan.

Bovenop de vulling van de gracht lagen de compacte donkere lagen. Zowel de vondsten als de aard van de zwarte, humeuze lagen kunnen in relatie worden gebracht met de meerfasige wegen die op andere locaties zijn aangetroffen. Het verschil met de middeleeuwse straatniveaus aan de andere kant van de markt is opmerkelijk. Daar werden verschillende verharde wegdekken aangetroffen met dikke organische pakketten ertussen. In het oosten gaat het daarom wellicht niet om een hoofdweg, maar eerder om een 'zijstraat'. De grens tussen beide sporen was heel scherp, wat wellicht wijst op een periode van zware afspoeling en/of afgraven van het terrein. Aangezien die scherpe horizontale grens ook in WP3 werd waargenomen, wordt eerder uitgegaan van een nivelleringsfase, waarbij een deel van het terrein werd afgegraven.

[Fasering periode 12de/13de eeuw voor de zuidelijke zone]

- Aanwezigheid van gebouwen (vermoedelijk huizen) met verticale staanders in paalkuilen;
- Herinrichting van de ruimte waarbij een diepe (percelerings-, afwaterings-) gracht wordt uitgegraven overheen de zone waar voorheen een huis stond: Een deel van de woonzone wordt als weg ingenomen;
- Afgraven/nivellering van het terrein;
- Geleidelijk ophoging met organische pakketten door het gebruik als (onverharde) weg.

Ter hoogte van de Hofstraat was het middeleeuwse sporenbestand totaal verschillend. Er zijn vage resten van een uitgebroken structuur in beige kalksteen aangetroffen, waarvan enkele blokken nog *in situ* zaten. De fundering bevond zich tussen twee parallelle grachten die gedeeltelijk zijn opgevuld met afbraakresten van deze fundering/gebouw(?). Over de functie en datering kan weinig worden gezegd. De sporen zijn ouder dan de grafkuilen die er doorheen zijn uitgegraven. Het ging om minstens 26 individuen, relatief systematisch geordend met een WZW-ONO-oriëntatie. De oriëntatie is identiek als de oudere grachten. Het gaat voornamelijk om kinderen, waarbij ook twee foetussen in een kogelpot zijn bijgezet. Ze zijn niet gelijktijdig begraven, maar het aantal oversnijdingen is beperkt. Het moet dus bovengronds duidelijk zijn geweest waar de graven zich bevonden. Op basis van de vondsten in de grafkuilen,

²⁰ DE GROOTE, 2013, 25.

zoals een goed dateerbare munt, wordt dit grafveld in de tweede helft van de 13de tot eerste kwart van de 14de eeuw gedateerd. Dit geeft ook een indicatie over de datering van de fundering in kalksteen. In deze periode is reeds sprake van de Sint-Pietersbande kerk. Deze personen werden dus niet nabij de kerk begraven. Wat een aantal vragen oproep zoals wie er hier begraven werd en waarom; en ook of er enig familiaal verband is tussen de individuen onderling.

Ten zuiden van het grafveld liep een brede en diepe gracht. De relatie met het grafveld kon niet worden achterhaald. De gracht oversnijdt geen van de kuilen, noch omgekeerd. De oriëntatie was identiek als de graven en de met puin gevulde parallelle grachten. Op basis van de vondsten kon slechts een vrij ruime datering in de 12de tot vroege 14de eeuw worden bepaald.

Ten zuidoosten van het grafveldje werd bovenin de archeologische stratigrafie een laag veldstenen waargenomen. Dergelijke niveaus in veldsteen werden tijdens het archeologisch onderzoek voornamelijk gelinkt met straatniveaus, zoals op de hoofdas Zuidstraat - Markt - Zwanenstraat. Deze stenen hoeven echter niet per se te wijzen op een verharde straat. Evengoed ging het om een verharding van een (deel van) een zone/strook na het dempen van de gracht, om zo een stabiel niveau te creëren. De zone waar dit loopvlak in veldstenen is aangetroffen kon slechts over een kleine zone worden gevolgd. Het betreft een strook van ca. 6 m breed en een minimale lengte van 9 m. Er zijn geen andere aanwijzingen die duiden op een langdurig gebruik als straat.

Algemeen lijken alle sporen in dit noordelijke deel eenzelfde oriëntatie te hebben. Dit is niet alleen een belangrijke aanwijzing voor een opeenvolgend bestaan, maar ook voor de mogelijkheid dat er bovengrondse structuren aanwezig waren met dezelfde oriëntatie. Daarbij moet ook worden opgemerkt dat ook de kerk en de graven rondom de kerk eenzelfde oriëntatie hebben. Namelijk niet geheel oost-west, maar licht afwijkend: namelijk westzuidwest-oostnoordoost. Het gaat daarbij om de richting van de Romaanse kerk, opgetrokken in de late 11de eeuw (zie Deel 3 van dit eindverslag), en niet om de verdwenen Karolingische kerk.

Bovenstaande interpretatie komt voort uit een archeologisch pakket van meer dan 1 m dik. Op basis van profiel P1105 kan de evolutie van deze zone goed worden weergegeven. Het gaat om de opeenvolging van:

- Een Romeinse gracht S1156;
- Hierdoor is een niet gedateerde kuil (S1126) gegraven;
- Uitgraving van twee parallelle grachten met daartussen resten van een fundering in beige kalksteen (S1206);
- De afbraak van deze structuur en opvullen van de parallelle grachten ;
- Het begraven van een beperkt aantal individuen in de loop van een periode vanaf tweede helft van de 13de tot het eerste kwart van de 14de eeuw. Deze hebben dezelfde oriëntatie als de kerk en de graven op het kerkhof;
- Uitgraven van een langwerpige kuil/gracht S1150/1151 ter hoogte van de oudere gracht S1133;
- Gelijktijdig met het kerkhof, of mogelijk erna: uitgraven van een brede diepe gracht (S1117) ten zuiden van het kerkhof. De gracht heeft eenzelfde oriëntatie als de graven en de oudere grachten in deze zone;
- Bovenop de grachtvulling, en deels overlappend met de begraafplaats, bevond zich een loopniveau in veldsteen (S1109). Daarvan gaat het wellicht niet om een straat, maar om een noodzakelijke verharding in functie van de onstabiele ondergrond;
- Op dit wegdek bevonden zich langwerpige sporen met houtskool en verbrande aarde (beschreven in WP12, gedateerd d.m.v. ¹⁴C-datering tussen 1510 en 1660).

Figuur 72. P1105, ter hoogte van de Hofstraat. Een Romeinse gracht werd doorsneden door een gracht S1133. Hierdoor werden grafkuilen aangelegd (tweede helft 13de-eerste kwart 14de eeuw), evenals een reeks rechthoekige kuilen (S1150). Deze werd doorsneden door de gracht S1117 (12de/13de eeuw). In het zuiden werd dit sporenbestand begrensd en doorsneden door een brede gracht (S1117). Bovenop dit bodemarchief lag een middeleeuwse verhard niveau (S1109).

6 BIBLIOGRAFIE

- BOUDIN, M. (2024) *Radiocarbon Dating Report Torhout - Stadskernvernieuwing (TOST01) 2022.14796. 2022.14796*. KIK IRPA.
- BRADT, T. & VANOVERBEKE, R. (2017) Laatmiddeleeuwse Gentse haardvloeren, in *Gentse geschiedenissen ofte, nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustrere plaatsen omtrent Gent*. Gent: Stad Gent, pp. 195-200.
- DE GROOTE, K. (2013) De stadswording van Aalst. Of hoe een Merovingische nederzetting uitgroeide tot een laatmiddeleeuwse stad, *Monumenten, Landschappen en Archeologie*, 32(1), pp. 4-32.
- VAN DOESBURG, J. (2020) Vreemd gebruikt aardewerk. Op zoek naar het 'tweede leven' van aardewerken potten., *Archeologie in Nederland*, 2, pp. 10-17.
- VAN HAASTER, H., KOOISTRA, L. I. & VORST, Y. (2025) *Archeobotanisch onderzoek aan Romeinse en (post)middeleeuwse grondsporen uit de stadskern van Torhout (West-Vlaanderen)*. BIAxiaal 1742. Zaandam: BIAx Consult, p. 113.
- HANECA, K. & DE GROOTE, K. (2024) *Onderzoeksrapport Ieper - De meersen. Deel 5. Houten grafkisten, tonnen en gebruiksvorwerpen: dendrochronologie, typologie en houtonderzoek*. 330.
- HUYGHE, J. (2010) *Archeologisch onderzoek ten zuidoosten van de St. Pieters Bandenkerk te Torhout*. Raakvlak rapport 2010/054. Brugge: Raakvlak, p. 34.
- OELE, B. (1999) Over Vliedbergen en Welzinge., *Nehalennia*, 123, pp. 1-5.
- VERMEULEN, B., MITTENDORFF, E. & BARTELS, M. (2007) *Stokvis en stadsmest. Archeologie van Deventer stad en platteland in de middeleeuwen*. Deventer.